

Levéltárosok Lapja

a Törvényhatósági Levéltárosok Országos Egyesületének
hivatalos értesítője

I. ÉVFOLYAM

Szerkesztette:

DR. ALAPI GYULA

KOMÁROM

1914

M. M. MUZEUM AKOHVY TARA
19 14 492

Miskolczi-Simon család története.

Írta: MISKOLCZY-SIMON JÁNOS.

— Második, befejező közlemény. —

A Simonoknak a 17-ik század végétől kezdve több mint száz éven át a Miskolc közelében fekvő Sajókeresztúr községben is volt fekvőségük s ugyanitt a Sajó feletti Melegoldalon és Cseresoldalon a Kisfalud-praediumban több szőlőjük és gyümölcsösük. Ezeket — úgy látszik — a velük osztályos atyafiságban levő Miskolczi Her család¹⁾ után örökölték. 1690-ben Jobaházi Döry András, a szőlőszomszédjuk erőhatalommal el akarta foglalni ezen szőlőjüket, azonban Simon János és István testvérek — az ifj. Mihály fiai — sikeresen tiltakoztak a hatalmaskodás ellen a Borsodvármegyéhez intézett folyamodványukban.²⁾

¹⁾ A Her család a 17-ik század elején a hajdú világban és egy századdal később a kuruckorban híres hadakozó familia volt. A Boeskey-féle szabadságharcokból apa és fia három esztendő alatt három kutyabórt hozott haza. Az elsőt 1605 április 17-én a kassai táborban állította ki Boeskey István fejedelem Miskolczi Her György részére (Borsodmegyei lt. III. jkv. 684. l. — Dr. Szendrei János: Három címeres levél. Turul VII. 50.), ki ebben az évben Miskolc főbírájának is megválasztott (Liber Annalis Civitatis Miskolcz I. 160.), mely tisztséget egyébként ő már 1595-ben is viselte. A másik címeres nemeslevelet ugyancsak Boeskeytől kapta 1606. április 25-én (nyolc nap múlva) a fia, Miskolczi Herr János, ki Miskolczi Nagy András híres hajdúkapitány alatt harcolt. (Borsodmegyei lt. III. jkv. 674. l.) A harmadikat Her György és fia János 1619 január 24-én szerezték, biztosság kedvéért már a királytól. (Borsodmegyei lt. III. jkv. 844. l. — Dr. Borovszky Samu: Borsodvármegye tört. I. k. 205. l.) A hajdú Her Györgynek miskolci birtokain kívül 1609-ben a szomszédos Sajókeresztúrban is van fundusa és mezei fekvősége, mely később leányági unokáira, a Simonokra szállt. Úgyszintén »az Bábonyi-bércen lévő pince néhai Her Istvánról, mint osztályos atyafiról néhai öreg Simon Istvánra a Mihály fiára maradt.« (A Simon család későbbi birtokperei, borsodmegyei lt. Acta prot. XVIII, XXIV, 1392. — XVIII, XXV, 1456. — XVII, IV, 819. — XVII, IV, 891.) Úgy látszik tehát, hogy Simon II. Mihálynak felesége volt Her-leány. A Miskolczi Her család a közelmultban fogyott ki Vadnay Lajosné Her Franciskával, Vadnay Károly iró s miskolczi képviselő anyjával és Kovács Jánosné Heer Erzsébettel, ki az avasi templomba új orgonát adományozott. Emléküket a Her-oldal nevű miskolci szőlőhegy is őrzi.

²⁾ Borsodmegyei lt. 1690 Species XIII. Fasciculus XIX. No. 1448.

Ezen ingatlanok egy részét 1790-ben adták el a Simon-utódok, a sajókeresztúri község házában ma is meglevő szerződés szerint. (Ma a gróf Szirmayak tulajdona.)

A család egyik tagja, Tóth-Simon Antal, ki valószínűleg szintén II. Mihálynak a fia volt, az 1689. évi borsodmegyei nemesi összeírásban sajókeresztúri lakosnak említették. Ugyanabban az insurrekcionális összeírásban Miskolcon S. Mihály, a családfő van felvéve.

Ez időben Kolozsvárra is szakadt egy Gergely nevű fiú (1681. febr. 17-én vétetett fel az ottani nemesek lajstromába), ki később egyik unokaöccsét, Jánost is oda telepítette.

II. Mihálynak legidősebb fia János a keresztúri szőlőbirtok-részét öccsének, Istvánnak fiaira hagyta.

Ez a Miskolcon maradt István, ki a ma elő ismert utódoknak még közös ősapja volt, a fentebb említett Antalhoz hasonlóan némelykor a „Toóth“-ragadványnevet is viselte a Simon név mellett, ami a családi tradíció tartósságára vall. Ugyanis — mint már jeleztük — a régi tízed összeírásokban és a tornamegyei jegyzőkönyvekben az 1600. év körül többen (Tamás, Mihály) Toóth-Simon családnévvel is említettek. (Sőt az Almásról más vidékre szakadt későbbi oldalrokonok is.) Ezen kettős névvel nevezi magát egy század múlva István az 1690-ben sajátkezűleg szerkesztett és aláírt fentebbi protestációjában is. Így találjuk őt feljegyezve Rákóczi kurucok közt. Neje, Feledy Katalin asszony is néhai Tóth Simon István özvegyének van nevezve egy 1717. december 12-én kelt adásvevési szerződésben,¹⁾ midőn Miskolc északi részében a Fábrián-utcán új házat s a város határában szántóföldeket, réteket vett. Ez a régi Fábrián-kapunál levő nagy négyszög alakú porta, melyre a Feledy Katalin legidősebb fia, Simon István új kúriát építtetett, sokáig volt a fiági utódok kezén.

A Tóth-társnevet még 1743-ban és 1766-ban említik egyszer-egyszer az irások a Mis-

¹⁾ Borsodmegyei lt. Acta protocollata XVIII. Fasc. XXV. No. 1456. Frustum 23.

kolcon lakó Simonok nevével kapcsolatban. Azután feledésbe merül.

A kuruc háborúkban részt vettek a Simonok is. II. Rákóczi Ferenc fejedelem két ízben is téli szállást tartott Miskolcon, 1704-ben és 1706-ban, mely utóbbi alkalommal ide hívta meg a rendeket országgyűlésre is.

Tóth Simon István és hasonnevű fia, ki fiatal korára való tekintetből Simon „Istók”-nak van nevezve, 1706 augusztus 31-én a személyes nemesi inszurrekciókor Bercsényi táborában vannak, mely Szolnok-felé indult a labancok elé.¹⁾ Ezen végigküzdött hadjárat után 1708 szeptember 12-én Rákóczi fejedelemnél volt Tóth Simon István a szomolyai völgyön levő táborban,²⁾ sok más miskolci nemes társaságában. Egyik összeírás azon miskolci vitézek közt is említi őt, akik Szentpétery Imre dandárában harcoltak a magyar szabadságért³⁾

A Bégányi Sándor által vezetett 1706. évi tavaszi inszurrekcióban Simon Mihály is, ki bizonyára Istvánnak atyjával volt azonos, fel van véve Rákóczi zászlói alá; a további felkelésekből azonban már — mint egy helyen fel is van jegyezve — öregsége miatt kimaradt. Lerótták helyette a haza iránti kötelességet fia és unokája.

Míg a miskolci vitézek a távoli harcmezőkön küzdöttek Rákóczival, azalatt itthon a boszúálló ellenség kegyetlenül feldúlta családi tűzhelyüket, 1706-ban. Ekkor volt ugyanis a szörnyű Rabutin-dúlás,⁴⁾ midőn a 25 regimentből álló osztrák armádia Kassa megszállására indulva, útközben Miskolcot teljesen kirabolta, azután felgyújtotta. A rabló vezér az ellentállni akaró embereket „megnyúzatta.”

Ily zavaros viszonyok közt érthető, hogy a városnál az ekszponált állások alól lehetőleg kivonni igyekeztek magukat ismét a tehetősebb polgárok jó ideig s még 1712-ben is „öreg

¹⁾ Szendrei: Miskolcz története III. 23., 26. és 29. l. — Szerző füzet: »II. Rákóczi Ferenc és Borsodvármegye.« Miskolc, 1906, 9. és 14. l.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Borsodmegyei It. Acta politica, Materia II. F. II. Fr. 318. és Mat. II. Fasc. I. Fr. 317.

⁴⁾ Mint egyik feljegyzés mondja: »Occasio fatalis et miserabilis incendii et ruinae nunquam satis deplorandae totius oppidi Miskolcz in Anno 1706.« Nógrádmegyei It. Diószeghy-család iratai. Acta Nob. VI. 78.

Tóth Simon István adott a városnak a kincstartói vagy városgazdai szolgálat alól való megmenekedéséért két jó hordó borokat.¹⁾

Ebben az időben sujtotta három esztendőn át az országot a pestis, ez a nagy istencsapása, mely Miskolcon 1712-ben érte el tetőpontját. Ifj. Szepessy Pál a többi közt ezt írja róla az egykorú naplójában:²⁾ „Ezen döghalálban holt meg itt Miskolcz városában hat-ezer ember, sok Familiák egészen elfogytak, sok Hellységek pusztán maradtak ez esztendőben, ecczer s mind lévén az Országban éhség, Fegyver és Dögh halál.”

A harcokból hazatért kuruc, Simon István, kit a kardcsapás és a golyó nem terített le, ennek a dögvésznek esett áldozatául, özvegyet és három fiút hagyván maga után, kiknek legidősebbje már vele vitézkedett annak idején. E testvérek kettejétől származik a családnak ma is virágzó két ága: az idősebb és ifjabb ág, mely előbbiből vált ki a debreceni ág is.

Id. Istvánnak 1712-ben történt halálát többek közt a felesége végrendeletéből is megtudjuk, amit harminc esztendei özvegység után 1742-ben szerkesztett.³⁾ Ebből a terjedelmes testamentumból, mely a pörös iratok közt három példányban is fenmaradt, a család viszonyaira nézve több adatot nyerünk.⁴⁾

¹⁾ Liber Annalis Civitatis Miskolcz. I. k. 628. l.

²⁾ Ifj. Szepessy Pál naplója. Ismertette e sorok szerzője az Egyetértés 1908 február 16-iki számában.

³⁾ Borsodmegyei It. Acta protocollata XVIII. Fasc. XXV. No. 1456. Frustum 6.

⁴⁾ A végrendelet egyes pontjai így hangzanak:

»Én Feledy Kata Néhaj Nemes Simon István uram özvegye stb. hogy halálom után gyermekeim, úgymint Simon István, János és Pál fiam között villongás ne maradgyon és kinek-kinek maga körülöttem tett szives és fiúi fáradozása s gondviselése túlem háládatlan ne tapasztaltassék, ezen alább megírt és szentül megtartandó dispositiót vagyis Testamentumot tettem stb. Em-lített kedves férjemmel Simon Istvánnal csendesesen élvén, az Úr Isten, hogy bőv áldását velünk tapasztaltatta volt, azt hálásan meg kell vallanom.« Itt szól a 30 évi özvegységéről és a legidősebb s már 31 év óta nős István fiának hagyandó házról, szőlőről stb. Majd így folytatja: »Fiam János, aki is Erdély országban megházasodván, Kolozsváron lakik, az Úr Isten őtet kedves feleségével együtt, könyörgésem által is szép Gazdasággal megáldotta, — mivel az Úr Isten ott parancsolta és rendelte lakását és ezen kevésbül állóra nem szorúlt, mind azért, mind pedig annak előtte hat esztendővel kijövéen hozzám, maga meghagyta, hogy akit én néki

Minthogy a végrendeletben a hagyaték nem egyenlő arányban osztatott fel, Simon István az anyja halála (1743) után pört indított öccse, János ellen. A pörnek reá nézve kedvező eldőlését az a körülmény is elősegítette, hogy Simon István Borsy Mihály hatalmas és dúsgazdag borsodi alispán egyik jószágának gondviselője volt. Már előbb 1720-ban városkapitánnyá is megválasztott Simon István.¹⁾

III. Károly király uralkodása idején indították meg a nemességi vizsgálatokat a vármegyék, felsőbb rendeletre.

Éppen ezen tárgyalt családból származó Simon János is említi Miskolcnak a 18-ik század első feléről 1825-ben szerkesztett emlékiratában „Protoculum“-aiban az 1724 évről: „Ezen feljegyzett esztendőben ő Felsége parancsolatjából olly generalis congregatio volt, a melyben minden embernek meg kellett mutatni az armálissát, de sokat az armálisokból elszedtek vala, kinek a maga nevére nem volt stb.“²⁾

A Simonok armálisát kifogástalannak találták, de minthogy a kihirdetési záradékot annak idején Tornamegyében írták rá, Borsodmegye odautasította a családot nemesi bizonyítványért.

A Tornamegyétől nyert testimoniálisban³⁾ van az ott személyesen megjelent Simon István említve, továbbá János és Pál testvérei, valamint János és István nevü, szintén Miskolcon lakó két másodnagybátyja, kik ezen bizonyítvány szerint az ő nagyatyja öccsének, Simon Lukácsnak voltak a fiai s már ekkor nagyon előrehaladott korúak lehettek. Gyermekük nincsenek említve s így ez az ág kihalt.

akarnék is hagyni vagy ötöt illetné, ne másé, hanem Simon Pál fiamé legyen, ki engem mindéig fiúi kötelessége szerint feleségével (a Sajókeresztúrból való) Kovács alias Boliák Katával és gyermekeivel együtt megbecsült és hosszadalmas betegségemben ápolt, végül Pál fiáról intézkedik, neki hagyja a maga által vett házat egész házhelyével, szőlőjét, földjeit, rétjeit és minden ingóságát. Az apai vagyont már régen kikapták a fiúk.

¹⁾ Liber Annalis Civitatis Miskolcz. I. 765. l.

²⁾ Dr. Szendrei János Miskolcz város története. II. k. 559—565. l. Ezen jegyzőkönyvek miskolci eseményeken (pl. Rabutin-dúlás) kívül országos dolgokról (Lándorfejérvár eleste) is említést tesznek.

³⁾ A nemeslevél társszerzői itt »Miskóczy« néven vannak bejegyezve. Borsodmegyei lt. és családi iratok.

Midőn 1726-ban a Miskolcon kihallgatott magas életkorú tanúk a Simon-utódoknak a nemességszerző ősötől ízről-ízre való leszármazását — az okiratokkal egybenhangzóan — eskü alatt igazolták, Borsodvármegye továbbra is megerősítette őket nemesi jogaik háborítlan gyakorlásában.

A későbbi leszármazottakra nézve az 1755. év március havában fogatosítottak még vizsgálatot és tanúkihallgatást, az akkori országos nemesi összeírás alkalmából. (Itt is fel vannak véve természetesen.) Ennek eredményeképpen 1761. március 4-én újabb nemesi bizonyítványt állított ki részükre Borsodvármegye, 1828. febr. 22-én az akkori utódok ismét terjedelmes bizonyosságlevelet kaptak, melyben 30 akkor Miskolcon élő férfi-családtag szerepel.¹⁾ Mind ezen okiratokból pontosan és hitelesen összeállítható a származási tábla.

Legutóbb a belügyminisztérium 138778/906. szám alatt igazolta a család nemességét.

A fentebb említett Feledy Katalin harmadik fia, Simon János, ki később a miskolci anyai örökségét Pál öccsére hagyta, 1718. április 5-én esküdött fel Kolozsvárt a város polgárai közé.²⁾

A kolozsvári városi levéltár adataiból még annyit tudunk róla, hogy „költészes sumpussal“ fényes házat építtetett vagy renováltatott, mely az erdélyi kormányzó, gróf Haller János hugának, gróf Csáky Zsigmondnének is „fogadott szállása“ volt.³⁾

Az 1754—55. évi nemesi összeíráskor még élt; Miskolcon van felvéve.

Simon János utódai Kolozsvárról még beljebb származtak Erdélybe, a Székelyföldre s 1770-ben mint dobokamegyei földbirtokosok

¹⁾ Ezen bizonyítvány, melyet a nagy Palóczy László, akkori vármegyei főjegyző már magyar nyelven szövegezett, szokás szerint a korábbi testimoniális is magában foglalja s a népes család kérésére 12 egyenlő példányban állíttatott ki.

²⁾ Az »Album—Civium Civitatis Colosvár« című jegyzőkönyv 101. lapján »Johannes Simon de Miskolcz« néven van bevezetve és Simon Gergely (valószínűleg nagybátyja) vállalt érte kezességet.

³⁾ Kolozsvári lt. 1735. »Tekintetes Nemzetes Simon János uram háza iránt való levele Mlgos Gróf Gubernátor úr eő Excellentiájának.«

említettnek.¹⁾ Közelebbi adatokat azonban róluk s esetleges maradékaikról nem sikerült találni. (Szolnok-Dobokamegyében a 18. század közepe táján élt két S. Jánosról is van adatunk, akiknek utódaik maradtak, de ezek a Désfalvi, illetve Bálványosvárallyai Simon családhoz tartoznak.)

Jánosnak unokaöccse, az István legifjabb fia, Mihály 1740 táján Debrecenbe költözött.²⁾ Magával vitte a család sok régi irását, köztük az eredeti nemeslevelet is, mely ma Simon Miklós debreceni rendőrkapitány s földbirtokosnál van.³⁾ Ugyanitt van a család több régi tagjának egykorú olajfestésű képe is, a még Mihály által 1750. táján szerzett udvarházban.

A miskolci főág tagjai közül a későbbi időben többen részt vettek a Mária Terézia trónja körül folyt porosz háborúban,⁴⁾ majd a Napoleon elleni hadjáratokban⁵⁾ — részint mint inzurgensek, részint (egyik István strázsamester, másik fourir) mint „reguláris“ katonák — s az 1848—49-iki szabadságharcban is (Pál a segesvári csata után kelt egybe feleségével, ki mint nőhonvéd tovább vitézkedett vele Perczel Móríc táborában is. Mint nőt is, 48-as katonai pompával temették el 1885-ben Miskolcon).

Köztisztviselői pályán is működtek közülük néhányan — mint a családfán jelezve van. Egyik-másik családtag papi, ügyvédi diplomát szerevezve is, a tiszavidéki alföldi magyarság konzervatív természeténél fogva csak a gazdaságának élt, függetlenül az ősi talajon. Birtokaik vannak Miskolcon, továbbá Debrecenben, (Szepes és Ebes-pusztákon a Hortobágyon) és másutt.

¹⁾ Nobiles Simon Ioannis Successores in Civitate domum habentes in I. Comitatu Dobocensi Possessionati. Kolozsvári lt. Regestrum Magnatum et Nobilium Anno 1770. die 24-a Martii »S.«

²⁾ Fia György 1786-ban nyert ott polgári oklevelet.

³⁾ Hiteles másolata az Orsz. Ltban, Borsodmegye ltarában és szerzőnél.

⁴⁾ Az 1741. és 1744. évi nemesi felkelésben id. és ifj. István, Pál s ennek fia Mihály vettek részt. Borsodvm. lt. Acta politica M. II. F. III. Fr. 375, 452, 453. — Sógoruk Kovács-Boliák István elesett a prágai csatában.

⁵⁾ Borsodmegye részvétele az 1809-iki, utolsó nemesi felkelésben. Szerző cikke. Miskolczi Napló, 1909. 25. és 26. sz.

Leszármazási adataik, birtokpereik, osztályleveleik,¹⁾ nemesi bizonyítványaik legnagyobb részt Borsodmegye levéltárában és a jelen mű szerzőjének gyűjteményében találhatók. (Forrásmunkák még a családra: Siebmacher, Wappenbuch IV. 581. Kempelen: Magyar nemes családok VII. 228—230. Nógrádmegye monografiája 307. és 619. Szendrei: Miskolcz története V. 346—348. Szinnyi: Magyar írók élete. XII. 1054—1056.) A család református vallású.

A tulajdonképeni főfészekké vált Miskolc városából idővel többfelé is elágazott a család; viszont Miskolcra a 18-ik század óta más nemes Simon-családbeliek is beszármaztak, így Diósgyőrből, Otrokocsból (de genere Otrokocs) és máshonnan; továbbá nemnemes családbeliek is.

A családnak napjainkig való leszármazása, mely Kempelen művében is közölve van, a mellékelt táblázaton látható, itt-ott helyesbitve

Ezekben kivántunk beszámolni a család közel háromszáz éves történetéről. Nem csupán a családi kegyelet, hanem a hazai történelem minden kis morzsájának megbecsülése adta a tollat kezünkbe. Örömmel tapasztaljuk, hogy újabb időben nemcsak az országos szerepet vivő családok monografiái szaporodnak, hanem a 48 előtti egyszerűbb nemes családok történeti multja is méltó figyelemben részesül. A családtörténetírás fellendülése — korunk részletező, specializáló módszerével is összefüggésben van. Ha egyes familiák szerényebb keretek közt éltek is, de nemesi kiváltságuk fejében a magyar nemzet évszázados küzdelmeiből ezek is kivették a részüket vérök hullásával; a haza és szülőföld védelmében viaskodtak török, német, francia, orosz és mindenféle ellenséggel; erejükhez mérten munkálkodtak az ezeréves honfenmaradásán s az újabb elemekkel vegyült jövő nemzedék boldogulásán. Történetük legalább egy-egy tégladarabot szolgáltat a megyei s országos történetírás nagy épületéhez. Bizony sietnünk kell, míg ezek a tégladarabok az idők viharaiban el nem kallódnak, szét nem porlanak.

¹⁾ 1811. március 19-én Miskolc határában mintegy 16 kisebb birtokrészen ősi szokás szerint »nyíl-húzással« osztoztak meg János, György, Pál és Judit testvérek.

Miskolczi-Simon család származási táblája.

Almási Simon másképen *Miskolczy Mihály Deák*
1630. Almás, Miskolc.

Mihály Lukács
F. Miskolczy Her-leány

János, István, Antal, Gergely János, István
Miskolcz kuruc 1706--1708 (Tóth Simon) Kolozsvár
Miskolc 1689. Sajókeresztur
Feledy Kata

István János Pál
kuruc 1706. 1718 Kolozsvár 1741, 1744. porosz háborúban.
és 1741. porosz háb. Boliák-Kovács Kata

István, István, Mihály, Péter,
Kun Judit János, Debrecen Mibály, 1741, Judit István
1744. I. Kádas Judit Debreczeny

János, Lukács István, Pál, Lukács
szül. 1788. Újvárossy Sára Révész Bálint szül. 1771.
1809 Győrnél ref. pap, majd György, Judit
v. tanácsnok Tetetlen Kormos Erzsébet Isoó Ferenc szül. 1771.

János, Mihály József, Sándor, Lukács, József, Pál

Gyula József, László 48-as honvéd György János
I Juhász Mária szül. 1825. József sz. 1843. sz. 1845. X/17. Lajos, István
Gosztáv, László, Lajos, István, Margit (Debrecenből) ügyvéd 48-as nem-
II. Pécsújfalusi zetörtiszt 48-as nem-
Péchy Gabriella Pecz Erzsébet

György, Miklós, Erzsébet, Mária
földbirtokos rendőrkapitány dr. Varga János
Erdey Erzsébet sz. 1855. Ugozamegye
Zöld Róza főjegyzője

György, Sándor, Erzsébet

János, Erzsébet,
szül. 1880 III. 5. Miskolc;
nógrádmegyei főlevéltárnok,
képesített orsz. levéltárnok,
tart. hadnagy.

Kovács Sarolta-Margit zené-
sz. Sz. 1891. IV. 9. Teke.
Esk. 1909. VI. 19. Miskolc.

Pálma-Sarolta, Edit-Augszta

Nemesség igazolás Nyitra vármegyében 1754|55-ben.

III.

Caraba = (*Karaba*). Caraba Mihály, István, György és Pál, Caraba Miklós fiai, János, továbbá György, József és István, Györgynek a fiai Felsőattrakon nemességük igazolására bemutatták Lipót királyak Bécsben 1694 március 12-én kelt Caraba János és neje Katalin és gyermekei János, Miklós, Anna, Dorottya és Zsuzsanna részére adománvoztott címeres levelét, melyet 1694-ben Nyitra vármegyében hirdettek ki. A nemeslevél hiteles másolata Nyitra vármegye levéltárában II. (Proc. Bodok) 40. lapon. A család genealogiája a következő:

Karaba János nemes- levél szerző 1694	János	János	János	János	} Tamás János
			Tamás nőtl.	Tamás	
			és		
			György nőtl.	György	
			János	János	
			György	György	
			József	József	
			István	István	
			Márton	András	
			és	István	
Miklós	Miklós	Miklós	Ádám	János	
			Mihály	Mária	
				Rozália	
				Anna	
				Klára	
				Borbála	
			István	Mária	
				Anna	
			János	Anna	
			György	István	
	Miklós nőtl.				
	és				
	Pál nőtl.				

Leszármazásukat anyakönyvi kivonatokkal bebizonyítván, nemességüket elismerték. II. 372. és IV. 40.

Chebe lásd *Kiss*. Chebe Márton, neje Kiss Katalin, nővére Katalin, fivérei Ferenc és János, továbbá Kiss János, sógora részére Lipót király által Bécsben 1665 június 21-én kelt címeres levelét, melyet 1666-ban Pozsony vármegyében kihirdettek, bemutatta Kiss István Egyházszeghen. A család cimere: Kék színű pajzs alján zöld mezőn piros-ruhás magyar vitéz,

zöld kalpaggal, melyen 3 fekete sastoll van, bal kezét csipőjére támasztja, jobbában kivont kardot tart, rajta átszúrt török fej, a pajzs jobb oldala felé fordulva; nyílt sisak feletti koronán nyugvó piros ujjú könyöklő kar véres pallost tart; takarók: arany-kék, ezüst-piros. Documentorum Paria A. 643. lap. L. Kiss.

Chrastyel (*Chrasztel*). Chrastel János kiskoru, néhai János fia, aki másik János fia, Szakolcán a nemesség folytonos használatában van és a 60. éven felüli nemesi összeírásokban előfordulnak, nemessége elismertetett. II. 601. és VII. 17.

Chrasztell. Chrasztell János Binyócon, Pozsony vármegyében, fiai József, Márton és György. Ő maga Mártonnak a fia, aki testvére a régi nemesi összeírásban előforduló Jánosnak és mivel a kiskoru János, szakolcai néhai Jánosnak a fia, aki egy másik Jánosnak a fia, aki a régi nemesi összeírásban előfordul, az ő nemessége is elismertetik. I. 417. és VII. 47. és 57.

Chrenóczy. Chrenóczy Miklós, Mihálynak a fia Nagy Emőkén és fia István, nagyemőkei és lapásgyarmathi ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes. I. 3. és V. 159.

Cicatricis (*Czikatricis*). Czikatricis András Chráboron, Ádámnak a fia, nemkülönben másik András Borcsányban, Istvánnak a fia, fiai János, András és István nevében bemutatta függő pecsét alatt III. (VI.) Károlynak Bécsben 1720 április 27-én kelt Czikatricis Ádám, gyermekei János, András, Mária és Anna, továbbá testvére István és ennek fiai: András, Mihály és István részére adományozott címeres nemesítő levelét, melyet 1720 augusztus 29-én Trencsén vármegyében hirdettek ki. Maguk előfordulván a nemeslevélben nemességüket elismerték. A család cimere: Kékszinű, pajzs alján zöld mező, azon arany korona, amely fölött kiterjesztett szárnyu pelikán látható, melléből kifolyó vérvél fiait eteti; nyílt sisak feletti koronán másik pelikán, mint a pajzsalak. Takarók: ezüst-piros, arany-kék. I. 254. és IV. 166.

Csanaky. Csanaky János Ürményben, Jánosnak a fia és unokatestvére András, a régi

nemesi összeírásokban előfordulván és nemesiségük folytonos gyakorlatában lévén, kétségtelen nemesek. V. 159.

Csánky. Csánky István, Pálnak a fia és fiai, Imre és József, nemkülönben testvére Pál, azután Imrétől származó fiuk, Ferenc, József, György és János, továbbá másik unokabátyjától, Ádámtól származott fiuk József és ennek fiai Ferenc és János és végül harmadik unokabátyjától, Györgytől Herestyénben lakó fia Sándor, hivatkoznak a régi vármegyei nemesi összeírásokra, ahol atyja Pál és nagyatyja Albert is előfordul, nemességük használatában vannak most is. V. 172. 160.

Császár. Császár Mihály fiával Józseffel és testvéreivel, Ádámmal és Ferencsel, továbbá József fiával Ignáccal, hivatkoznak a 60. év előtti nemesi összeírásokra, melyekben nagyatyjuk Mihály és az ujabbakban atyjuk is előfordul. II. 472. és III. 72.

Cseffalvay (Csifalvai) Györgynek a fia Nyitrán lakik, fiai Lázár, György, István, Pál és Imre bemutatták Pozsony vármegyének 1754 november 7-én kelt és részére kiadott nemesi bizonyosság levelét, mely szerint pozsonymegyei Csifalva községből a nyitramegyei Tormos községbe jött át, atyja György ősi birtokos nemes volt Csifalván, birtokát, aztán zálogba adta Csifalvay Antalnak, Imre fiától (József testvére) való unokájának és ugyanott osztályos atyafiai is vannak, a család Csifalván ősi birtokos nemes és ennél fogva mindig kétségtelen nemesnek is tartották. Ennek alapján József nemességét is elismerték Nyitra vármegyében. II. 206. és V. 66.

Cseh. Cseh Ferenc idb. Czabajon lakik, fia László, testvére János Alsóköroskényben és ennek fiai Lázár és Imre, nemkülönben unokatestvérei ifj. Ferenc és István Réthén, Pozsonymegyében, fiai Jánosnak, aki fia Péternek, kétségtelen nemesek. I. 7. és V. 164.

Cseh József Galgócon fiai József és György és Pál fiával Zsigmonddal, továbbá Antal testvérek, hivatkoznak a 60 éven felüli nemesi összeírásokra, melyekben nagyatyjuk Mihály és atyjuk György előfordul. I. 366. és III. 291.

Csemniczky. Csemniczky Sándor Ürményben, fiai István, József és Gábor, testvérei László

Ferenc és János és ezen László fia szintén László, Ferenc fia pedig István, bemutatták Liptó vármegyének Szokolócon 1717 február 23-án tartott közgyűléséből kiadott nemesi bizonyítványát, mely szerint, Csemnitzky Lászlónak, Sándornak, Ferencnek és Jánosnak az atyja Ferenc és ennek testvére János, néhai Mártonnak a fiai, akik az ősrégi családból Csemnice községből, Liptó vármegyéből származnak és legközelebbi rokonságban vannak néhai Miklóssal, aki Liptó vármegyének és Gáspárral, aki Nógrád vármegyének az alispánja volt. II. 60. és VI. 22.

Csemniczky Gáspár, fiai András, Ferenc, János és László Kovarcon. Csemniczky István, Gáspárnak a testvére Apponyban, fiai János és Tamás, mint ember emlékezet óta a nemesség használatában lévők kétségtelen nemesek. II. 260. és VI. 7.

Csepcsánszky. Csepcsánszky Dávid alias Vladár Boryban, bemutatta Turóc vármegyének 1755 szeptember 19-én kelt nemesi bizonyítványát, mely szerint Vladár Dávidnak (alias Csepcsánszky de Nagy Csepcsény) a nagyatyja néhai Vladár András alias Csepcsánszky atyai lakóhelyéből Nagy-Csepcsényből a nyitramegyei Bory községbe költözött át; a család ősi birtokos nemes Nagy-Csepcsényben, mely nemzedékről-nemzedékre szállt; hogy Dávid ezen családból származik, igazolta azt N.-Csepcsényben 1655 március 26-án kelt záloglevéllel, ahol nagyatyja András és ennek testvérei Jónás és István Körmöc városának szántóföldjeiket és egyéb ingatlanukat elzálogosították, hogy nagyatyja András, aki Boryba költözött és nagy-csepcsényi birtokrészét elzálogosította, igazolja a turóci konventnek 1652-ben kelt fassionális levelével és hogy ezen Andrásnak a fia Pál, kitűnik Andrásnak 1664 január 8-án kelt végrendeletéből és hogy Vladár Dávid alias Csepcsánszky ezen Pálnak a fia, ennek igazolásául bemutatta a veszelei (ma Vigvár) plébánia anyakönyvi kivonatát, amelyből kitűnik, hogy Dávid Boryban született 1694 december 28-án, de leszármazásukat igazolták a Turócmegyében lakó osztályos atyafiaik is, néhai Ádámnak a fia és ifj. Ferenc, néhai Jánosnak a fia. III. 223. I. 329.

Csepcsányi. Csepcsányi Ferenc, Csejthén

bemutatta Turóc vármegyének 1755 január 27-én kelt nemesi bizonyítványát, mely szerint Koncsek Péter turóczi megyei táblabíró Csepicsányi de Kis-Csepicsány Ferenc részére, aki Nyitra megyében Csejthén lakik, nemesi bizonyítványt kér; a kiscsepicsányi Csepicsányi család Turóc vármegyének ősrégi birtokos nemes családai közé tartozik, ezt igazolja eskü alatt az említett Koncsek Péter és Csepicsányi Bernát, Ferencnek unokatestvére, osztályos atyafia és Turóc vármegye alügyésze, azt is, hogy Ferenc Mátyásnak a fia, aki Ferencnek a fia és aki néhai csepicsányi Csepicsányi Györgynek a fia, ezek ősi birtokosok Csepicsányben; nemesiségét Nyitra megyében is elismerték. I. 327. és III. 226.

Csepicsányi János Szomorfalván (bajmóci járás) lakik (fiai Pál és János) bemutatta Turóc vármegyének 1731 március 8-án kelt nemesi bizonyítványát, mely szerint Csepicsányi György de Kis Csepicsány fia, kiscsepicsányi Csepicsányi János tűzhelyét elhagyván, Nyitra megyébe Szomorfalvára költözött át és ott meg is házasodott, a hol divékujfalusi Ujfalussy Lászlónál volt szolgálatban. Csepicsányi István és András osztályos atyafiai eskü alatt vallották, hogy János ezen családból származik, kétségtelen ősrégi birtokadományos nemes család Kiscsepicsányben. János nemesiségét ennek alapján Nyitra megyében is elismerték II. 296. és VI. 54.

Csery Sándor, helyettes alispán, fia Antal, továbbá Farkas és fia János Tóth Soókon és László Malomszeghen, ennek fia Sándor, nemkülönben János István, ősi birtokjoguk alapján Tótsoókon, Attrakon és másutt, kétségtelen nemesek, II. 353 és IV. 5.

Csermendy. Csermendy Ferenc alias Valentik Jánosnak a fia, Szent Mihályurón, régi nemesi összeírások alapján kétségtelen nemes. V. 165 és 172.

Csiffáry. Csiffáry Márton Pannon, fiai And István, Ferenc és János, testvére Gergely, ennek fiai János és András bemutatták III. Ferdinánd királynak Pozsonyban 1649 március 27-én kelt, Csiffáry István és testvérei, Gergely és András, nemkülönben anyai testvére Tar István részére adományozott és ugyanazon évben Nyitra vármegyében kihirdetett címeres nemesítő levelét; hogy az esedezők Jánosnak

a fiai, aki a nemesítő levélben előforduló Gergelynek a fia, igazolták az 1754 február 26-án kelt inquisitívóval, mely szerint Csiffáry János még a kuruc háború előtt Nyitrán lakott, később Pannra ment ki lakni édes anyja jószágára, aki Pallya Ilona volt, néhai Csiffáry Gergelynek a bátyja Csiffáry Tamás volt, aki Nyitrán halálozott meg. A család címere a Documentorum Paria A. 162 lapján levő nemes levél másolat szerint; miután a szöveg hiányos, nem állapítható meg pontosan, csupán annyit lehet kivenni, hogy fehér viruló rózsavirág van a pajzsban és egy ágaskodó oroszlán mellső jobb lábával borostyán koszorút tart, nyílt sisak feletti koronából vörös szárnyas griff nyitott szájjal, kiöltött nyelvvel, mellső bal lábával ragadásra készen áll, jobbával kivont kardot tart a pajzs jobb oldala felé fordulva; takarók: arany-kék, ezüst-piros I. 122. és V. 104.

Csóka. Csóka András Komjáthon, fia József bemutatta Pozsony vármegyének Bazinban 1755 december 4-én tartott közgyűléséből kiadott nemesi bizonyítványát, mely szerint Csóka András, Jánosnak a fia, Komjáthon, Tejfaluból, Pozsony vármegyéből származik és az 1733. évi nemesség vizsgálat alkalmával Csóka István testvérel, Györggyel, Mihállyal, Ferencsel és Jánossal, aki ezen András atyja volt, bemutatta III. Ferdinand királynak Pozsonyban 1646 november 9-én kelt és 1648 március 16-án Somorján Pozsony vármegyében kihirdetett, Barthal István és Csóka György részére adományozott címeres nemesítő levelet; a nemes levélben említett Csóka Györgytől származott István, az említett Csóka István, György, Mihály, Ferenc és János atyja, amit Jánosnak a tejfalusi nemesi birtokon vonatkozó fassionális levelével igazol és egy Somorján 1755 november 15-én kelt tanuvallomással. András nemesiségét ezen bizonyítvány alapján Nyitra vármegye is elismerte. V. 143 és Documentorum Paria A. 158 lapon.

Csongráczky Ádám. másképp Dian. Galgócon hivatkozik a 60 éven felüli nemesi összeírásokra, melyekben a Csongráczky család benfoglaltatik és Brunócon levő ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes. II. 454. és III. 27.

Csongráczky János Brunócról fiával Já-

nossal és testvére, Ádám, István fiával, nemkülönben unokatestvérei, Ádám és János hivatkoznak a 60 éven felüli nemesi összeírásokra és miután ők is előfordulnak az ujabbi nemesi összeírásokban, kétségtelen nemesek. I. 376. és III. 306.

Csongránszky (Csongrászky) János és Zsigmond, továbbá Ádám, fiaival Jánossal, Mihállyal, Györggyel és Andrással Alsó-Kápon laknak és ugyanott lévő ősi birtokjuk alapján kétségtelen nemesek. II. 351 és IV. 3.

Csuka. Csuka József Kishinden, ugyanott lévő ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes. I. 2 és V. 159.

Csúty. Csúty György szolgabíró és fia, Miklós, ősi birtokán Navajócon lakik, a nemesség folytonos használatában van és Gány községben Pozsony megyében lévő ősi birtokjoga alapján is kétségtelen nemes. II. 257. és VI. 4.

Czabay. Czabay Ferenc és fiai Imre, Antal és László, továbbá testvére, János, nemkülönben ifj. Ferenc és fia András, valamint testvére László Pestvármegyében, Kerepesen és ennek fiai: János, László és István, azután Czabay István és fia András, továbbá Czabay György és ennek testvére József Kalocsán és fiai: István és a Haller ezredben mint káplár szolgáló Sándor, régi nemesek, Czabajon lévő ősi birtokjuk alapján is kétségtelen nemesek I. 3 és V. 160.

Czagány. Czagány György Privigyén bemutatva Lipót királynak Bécsben 1688 május 13-án kelt, Nyitravármegyében ugyanazon évben kihirdetett eredeti függő pecsétetes pergamenen lévő címeres nemesítő levelét, melyet Czagány Mihály, neje Rády Éva, leányai Ludmilla és Éva és fivérei Jakab és Illés kaptak. Az eszedő György Jakabnak a fia, aki a nemesítő levélben foglaltatik, ezt tanuvallomásokkal igazolja. A család címere a levéltárban lévő nemesítő levél hiteles másolata szerint: átlós vonal által két mezőre osztott pajzs, a felső kék mezőben jobbról köves szikla, balról lecsüngő águ pálmafa, az alsó piros mezőben daru áll zöld mezőn, felemelt jobb lábával kövecset, csőrében pedig kigyót tart, a pajzs jobb oldala felé fordulva; nyílt sisak feletti koronán szintén daru áll, mint a pajzsalak; takarók: arany-kék, ezüst-piros. II. 261. és VI. 8.

Czigler. Czigler Mátyás Vecsén és fiai Ignác, János és Károly és testvére János kétségtelen nemesek azon oknál fogva, mert bemutatják Mária Terézia királynénak a család részére adományozott címeres nemesítő levelét (Liber Regius XXXIX. 203.) e szerint nemes levél szerzők Czigler Miklós privigyei lakos, neje Bieiczky Erzse, gyermekei: Mátyás, János, Erzsébet, Éva. Pozsony 1741. okt. 28. V. 163.

Czimeney alias Ozoróczy János, fiai János és Imre Boryban, bemutatta II. Ferdinand királynak Ozoróczy alias Czimeney Keresztély és testvérei János és Simon részére szóló, Bécsben 1629 október 18-án és 1630. évben Trencsén vármegyében kihirdetett címeres nemesítő levelét, az armálisban említett Jánosnak a fia Pál, ennek fia István, akinek a fia a fenti János; ezt igazolják az 1690 szeptember 18-án kelt osztálylevéllel és az 1764 november 21-én kelt tanuvallatási jegyzőkönyvvel. Kétségtelen nemes. II. 473. és III. 60.

Czompó. Czompó Ferenc, Kristófnak a fia, aki az I. Lipót adományozta armálisban befoglaltatik, Sempthén lakik, fiai Imre és Ferenc, testvére Pál, kétségtelen armalista nemesek. V. 169.

Dajka. Dajka Ádám Nagy Apponyban bemutatva II. Ferdinand királynak Dajka István, testvére, Dajka János, és mostoha testvére Nagy András részére szóló, Sopronban 1625. december 9-én kelt és 1626. évben Trencsén vármegyében kihirdetett címeres nemesítő levelét eredetben, függő pecsét alatt. Leszármazásának igazolására bemutatott egy 1732. február hó 22-én Nemes Czéthényben a verebélyi és szentgyörgyi székhez tartozó, Nyitra vármegyében lévő községben felvett tanuvallatási jegyzőkönyvet, amellyel igazolja, hogy Dajka István Andrásnak a fia volt, András pedig a nemesítő levélben előforduló Jánostól származik, ennek nagyobb igazolásául bemutatta 3. alatt Eger város tanácsának 1733. január 28-án kelt bizonyítványát, mely szerint Dajka István, János és András testvérek ugyanazon szülőktől származnak, t. i. néhai Dajka Andrástól és még életben lévő Simon Ilonától, aki Egerben lakik, végül bemutatva Dajka Ferencnek Dajka Istvánhoz írt, Ónodon 1731 december 2-án kelt levelét, mely a

genealogiát tartalmazza 1626. évtől kezdve; Istvánnak a fiai Miklós, János és András, aki deficiált; János pedig Istvánnak testvére, annak fiai Ferenc, András, Miklós, István, András, László, János, Ferenc, András, István, János és András, nemkülönben 5. alatt bemutatta a pohorellai (Gömör m.) plébánosnak, 1725 március 3-án kelt bizonyítványát, aki papi lelkiismerete alatt igazolja, hogy Dajka Miklóssal ő Felső cs. kir. kapitányával több helyütt és több ízben találkozott, aki mondta, hogy a Dajka család egyes tagjai katolikusok, mások kálvinisták és hogy a lévai Dajka János a családból származik, István pedig Dicskén a nemesek bírása (Judex Nobilium, Judlium) katolikus, Szöllösön pedig részint katolikusok, részint kálvinisták, de mind egy törzsből származnak, az egriek katolikusok, némelyek katonaságnál, egyesek tanulmányaikat folytatják és a többiek gazdálkodnak. A lévai Dajka Jánost Jáklin Miklós, Malonyay László barsvármegye alispánja és mások is ismerték és az ország különböző részeiben elszórtan élő Dajka család tagjai mind ugyanazon egy nemes Dajka családhoz tartoznak, akik a Tisza mentén a Perényi bárókkal közbirtokosok; István, János és András kétségtelen nemesek, háboru és más viszontagságok folytán elvesztették okmányait. Érdekes a család multjára az 1732 február 22-én a már említett inquisitióban Bokros István praedialista nemes czéthényi lakos, 68 éves tanunak a következő szószerinti vallomása: Jól emlékezik az Bizonyoságh, hogy Dajka Familia Nemes vérből származott, úgy mind Néhai Dajka Miklós uram Imperiumbeli Kapitány Dajka Andrással Instans uramnak attyokkal egy Testvér vala, és néhai Dajka Jánosnak fiai voltak, és említett Dajka Andrásnak Instans Uramnak fiai említett Dajka Miklós pedig Najstád Landa mellett városban sebbe lévén, meghalálozván, ottan solenniter eltemették. 2 do. azt is tudgya jól, hogy Sátor Ujhelyben Zemplén Vármegyében Dajka Ferenc egy nemesi prerogatiával élnek, és Dunántúl Bökény más vármegyében és háboruban fegyver viselőik lévén idestova tetszik szerint megmutatván magok Nemesi Praerogativának Privilegiumokat Fölséghes Consilium kitanulván, meghtapasztalya. (N. B. Bökény község

Tiszántúl van Ugocsa megyében, tehát a tanu tévesen mondott Dunántúlt.) A tanuvallatás Dajka István, János és András — akik néhai Andrásnak a fiai és néhai Jánosnak az unokái — kérelmére eszközöltetett. VI. 76. és II. 325. A család cimere a VI. 76. lapon foglalt nemesítő levél szerint a következő: kék színű pajzs alján zöld mező, azon természetes színű farkas áll szétterpesztett lábakkal, nyitott szájjal, kiöltött piros nyelvvel, mellső jobblábában puskát (bombardam sive sclopetum) tart, a pajzs jobboldala felé fordulva; nyílt sisak feletti koronán nyugvó piros ujjú könyöklő páncélos kar kivont kardot tart; takarók: ezüst-piros-piros-arany. Nemessége elismertetett.

Dávid de Turócz Szt Péter. Dávid de Turóczpéter fia György, és unokái, másik János, Lászlónak a fia Zsámbokréthen, mivel ismeretes, hogy ez a család Turócvármegyéből veszi eredetét, és ott köztudomás szerint Turócz Szent Péteren ősi birtok joga, és a nemesség folytonos használatában van, nemkülönben Nyitra vármegyében is Zsámbokréthen és másutt ősi birtokjoga lévén, kétségtelen nemes. II. 257 és VI. 5.

Dávid Károly de Turócz Szt Péter Salgócskán lakik, kétségtelen nemes. I. II. és V. 170.

Deák. Deák Sándor, Miklós és Sándor fiai nevében is, továbbá testvérei János és fiai Pál és Ferenc, azonkívül unokatestvérei, Gáspár és Miklós, néhai Sámuelnek a fiai, és János említett Gáspárnak kiskoru fiacskája, a leszármazásigazolására bemutatja a Komáromban 1725. évi július hó 7-én kelt inquisitiót, mely szerint instans nemes, Deák Sámuel néhai nemes Deák Miklósnek a fia volt, kinek édesattya nemes Deák Gáspár volt, tudja a tanu azt is, hogy a midőn valamely personalis insurrectio Török vagy más ellenség ellen eő Felső hevsége mellett mindenkor Instans uram nevezett attyának föl kellett személyek szerint kölni, vagy magok helyett más embert kellett állítani és hogy ezen Instansoknak elei úgy mint Miklós és Gáspár nemes Komárom vármegyében situált Aranyos nevő helységben bizonyos nemes Curialis helet örökös jussal birtanak. Az armálist nevezett Deák Gáspár impetrált vala eő Felsőgitül, és ugyanazon armális bizonyos atyafi kezénél Sömege; ugyan hallotta

azt is a fatens, hogy bizonyos personalis In-surrectio alkalmatosságával Török háborúban jelentett Deák Gáspár maga személiben mind igaz és valóságos Nemes Ember fölkölt és az Töröknek fegyvere által ell is veszet.“ Az 1698. évi szeptember hó 27-én Komáromban kelt, Deák Sámuel és Deák János farkasdi lakosok által kiadott venditionális levél szerint a Komárom megyében Aranyoson lévő örökös curiájukat zálogba adták, amikor Nyitra megyébe költöztek II. 26. és V. 10.

Dedinszky. Dedinszky Ádám Kotócon és fia Simon bemutatta Árva vármegyének 1754. évi május hó 9-en Dedinszky Mátyás részére kiadott nemesi bizonyság levelét, mely szerint testvére Ádám Antal, aki Sárffőn, Nyitra vármegyében lakik; a család Árva megyében Dedina községben ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes II. 428. és IV. 112.

Dely. Dely Pál és Márton, Ferencnek a fiai Holicson, és az említett Pálnak a fiai: Pál, Mihály, Mátyás és János; Márton fiai pedig Sámuel és János; nemkülönben András utódai: Mihály, Pál és János, miután elődeik a legrégebb nemesi összeírásokban előfordulnak, azoktól való leszármazásuk igazolva van, kétségtelen nemesek. II. 625. és VII. 6.

Demkovics. Demkovics Ferenc, István és Pál hivatkoznak a régebbi és újabbi vármegyei nemesi összeírásokra, melyek úgy az elődeiket, mint az ő nemességüket igazolják, és ennél fogva kétségtelen nemesek.

Deseő. Deseő István, Jánosnak a fia Mártonfalun, fiai András, István és Sándor és testvére Ádám, bemutatta Bars vármegyének 1754. november 6-án kelt nemesi bizonyság levelét, mely szerint Deseő Istvánnak, a Kismártonfalván lakók, az atyja János és nagyatyja András életük nagyobb részét Bars vármegyében töltötték el, mint ezt a régi nemesi összeírások igazolják, amelyekben András és János az esedezőnek nagyatyja és atyja bentfoglaltatnak, nevezetesen András 1698-ban, János pedig az 1701. 1703 és 1704. évi nemesi összeírásokban. Továbbá, hogy János Andrásnak a fia, igazolja Andrásnak, aki Szigeten lakott, 1705 április 11-én kelt végrendeletével, melynek tartalma szerint gyermekei, Erzsébet és János, végül hogy az esedező István,

Jánosnak a fia, az köztudomásu dolog és egyébként is előfordulnak a nemesi összeírásokban. A tisztiügyész kifogásolja, hogy 1698-ig visszamenőleg még 4 év hiányzik a 60-hoz, és csak 56 évi nemességi gyakorlat van igazolva az esedező a hiány pótlására utasított. II. 208 V. 67. — Ennek folytán 1757. április 18-án megejtett investigatio alkalmával hivatkozott az 1622 évi bejegyzésre, amikor Deseő György és testvére Mihály, az ő elődei részére adományozott címeres nemesítő levél kihirdetve lett, melynek alapján ősei Nyitra és Bars vármegyében a nemesség gyakorlatában voltak és azt az 1756 december 27-én Szigeth Gyarmaton felvett tanuvallatási jegyzőkönyvvel igazolta, amelyben nemes Vargha János zsitvagyarmathi lakos mint tanu a következő szószerinti vallomást tette: „Hogy mind Deseő János, Instans úr édes Attya, úgy Deseő András Instans úr öregh Attya Taxat ezen Nemes Bars vármegyében füzettek és így mind már nemes emberek nemesi praerogativában éltek; és onnand is tudgya ezen bizonságh, hogy meghót Deseő Uraimék Nemesi praerogativában voltak, hogy midőn Nagy Szombath alatt, a kurucokat meghverték, néhai Deseő János is Instans Deseő Istvány uram Édes Attya Kurucz lévén, midőn haza ide Szigetre Gyarmaton érkezett panaszkodot édes Attyának Deseő Andrásnak, hogy nagy veszedelemben volt volna Nagy Szombat alatt; akkor néhai Deseő András édes Attya Deseő Jánosnak meghütközvén fiának panaszkodásán többé nem eresztette, hanem más böcsületes Nemes Emberek módjára katonát állított fia Deseő János helet és így ithon tartóztatta Deseő András úr a fiát Deseő Jánost, És még onnant is tudgya, hogy mind Deseő János mind András Instans úr eöregh attya nemesi szabadságban voltanak és hogy mindenkor igaz nemeseknek tartattak legyen, sőt még hogy Andrásnak az az attya és elei Instans uramnak nemesi praerogativában éltek, azt is eőrek emberektől hallotta ezen fatens mindenkor.“ — A tiszti ügyész ellenvetése dacára a vármegye meghagyta őt nemessége gyakorlatában. V. 151.

Dettrich de Benedekfalva. Dettrich János de Benedekfalva, Gergelyfalván bemutatta Liptó vármegyének Liptó Szentmiklóson 1739 junius

1-én kelt, az ő részére kiadott nemesi bizonyosság levelét, mely szerint Dettrich János, — Dettrich Mátyás de Benedekfalva fia, — a ki Ürményben Nyitra vármegyében telepedett le, a kétségtelen ősrégi birtokos nemes Dettrich családból származik és úgy atyja a Liptóme gyében lakó Mátyás, mint ő kétségtelen nemesek. II. 156. és V. 57.

Dezsericzky. Dezsericzky József Párucán, hasonló ősi birtok joga van Dezseren (Trencsén vm.), mint a Rudnyánszkyaknak és ennek alapján kétségtelen nemes. I. 15. és V. 171.

Dezsericzky Imre, néhai János fia Hinden, nemkülönben Ferenc, Mihálynak a fia, József, Sándornak a fia, az első ugyan Kis Hinden, a másik pedig Párucán lakik, a Nyitra vármegyében fekvő Kis-Hinden és a Trencsén vármegyében fekvő Dezseren lévő ősi birtokjoguk alapján kétségtelen nemesek.

Diáky alias Szabó. Diáky alias Szabó István Ürményben és fia István, a régi nemesi jegyzékek alapján kétségtelen nemes. V. 169.

Dián. Dián lásd Csongráczky Ádám Galgócon II. 454.

Dian Ferenc Brunócon, fia István továbbá János és Ádám, György fiával és unokatestvérük Ádám Galgócon hivatkoznak a 60 éven felüli nemesi összeírásokra, amelyekben őseik és az ujabbiakra, amelyekben ők előfordulnak és ezek alapján kétségtelen nemesek. I. 383. és III. 315.

Dinga. (Dinka) Dinka György. (lásd Ledovich Márk) Györgynek, másik Györgynek, a fia, Mártonnak a fia, 2-szor Ledovich György Mártonnak a fia, másik Mártonnak a fia és fiai János és András, 3-szor Ledovich Márton és János, harmadik Mártonnak a fiai, nemkülönben Ledovich János, másik János fia, aki Márton fia és Dinka György, Miklósnak a fia, aki Györgynek a fia és fiai: János és András, 2-szor János és György, Jánosnak a fiai, aki Györgynek a fia, aki másik Györgynek a fia, nemkülönben János, Mártonnak a fia, aki másik Györgynek a fia, 3-szor Pál, Györgynek a fia, 3-szor Pál, Györgynek a fia és fiai János — kinek fiai János és Ádám — és néhai, harmadik fiától, Istvántól unokája János, 4-szer János és fia Márton, nemkülönben Mátyás és

Pál: Márton fiai, aki György fia, mind Vág-ujhelyen, bemutatták Lipót királynak Bécsben 1701 szeptember 1-én kelt és ugyanazon évben Nyitra vármegyében kihirdetett Ledovich Márton és általa Král János és Dinka György részére adományozott cimeres nemeslevelét és Ledovich Márton és Dinka Györgytől való leszármazásukat élő tanubizonyosságokkal igazolják 1753 december 6-án és 1754 december 7-én, melyek szerint Ledovich Mártonnak három fia György, Márton és János, Györgynek a fia ismét György és ennek a fia Márk; Mártonnak a fia György, ennek fiai János és András és azonkívül Márton, kinek fiai Márton és János, végül Mártonnak a harmadik fia, János, ezé másik János, aki most távol van (világot ment látni.) A Ledovich genealogia eszerint ilyen:

Ledovich Márton Arm. 1701	György	{	György	{	Márk 1754
			György	{	János 1754 András 1754
	Márton	{	Márton	{	Márton 1754 János 1754
			János	{	János 1754 távol van

Az 1754 december 7-iki tanuvallatás szerint pedig néhai Dinka Györgynek hat fia volt: János, Miklós, György, Mátyás, Pál és Márton; Jánosnak nincsenek fiu utódai, Miklós fiai György és János, mely Jánosnak a fiai János és György; Györgynek két fia volt: János és Márton, ezen Jánosnak megint két fia volt: János és György, Mártonnak pedig egy fia volt János; az ötödik testvérnek, Pálnak három fia volt: István, János és Ádám, Istvánnak a fia János, István testvérének, Jánosnak a fiai: János és Ádám és e hatodik fivérnek Mártonhárom fia volt: János Mátyás és Pál, Jánosnak a fia Márton.

Eszerint a Dinka (Dingha) genealogia (III. 414.) a következő:

Dinka György Armalis 1701	1. János	{	fiutódai nincsenek	
				2. Miklós
	3. György	{	János	
			4. Mátyás	{
	5. Pál	{		
			6. Márton	{
			János	{ Márton
			Mátyás Pál	

Dióssy de Tóth Diós. Dióssy Ádám vármegyei főszolgabíró, testvérei Gábor és István Szent Mihályúron, László Elecskén, József Tóth Dióson, úgy nemkülönben János, Mihálynak a fia Nemes Kürthön, ősi idők óta a nemesség folytonos használatában vannak és Tóth Dióson és másutt levő ősi birtokjoguk alapján kétségtelen nemesek. II. 353. és IV. 5.

• *Diószeghy.* Diószeghy György Nagy Kosztolányban bemutatta Lipót királynak Bécsben 1702 július 27-én kelt, Diószeghy György, gyermekei Mátyás, Dorottya és Katalin részére adományozott és ugyanazon év október 6-án Komárom vármegyében kihirdetett címeres nemesítő levelét; hogy a nemes levélben előforduló Mátyás az ő atyja, az köztudomású dolog. — A család címere a levéltárban levő eredeti nemesítő levél (2 szám) szerint: Kékszinű pajzs alján hosszas fehér szikla, azon természetes sárga színű oroslán nyitott szájjal, kiöltött piros nyelvvel, mellső bal lábán áll, jobbában kivont kardot villogtat, a kard közepén félhold és annak csúcsára csillag van tűzve, hátul pedig a pajzs felső bal sarkában egy ragyogó csillag van, nyílt sisak feletti koronából növő, fehér ruhás, kiterjesztett arany és piros szárnyu angyal látszik mindkét válláról mellén keresztben álló szalaggal mindkét

kezével tartja a sisakdiszes koronát; takarók: arany-kék, ezüst-piros, (az eredeti armálison ezen takarók fordított irányban vannak ráfestve: ezüst-piros, arany-kék). Az armális ép sértetlen állapotban pléh dobozban őriztetik 2 szám alatt. II. 496. és III. 95.

Divéky de eadem. Divéky Ferenc, András, Zsigmondnak a fia, katona, József, kiskorú Gáspárnak a fia, János, fiával Jánossal, Imrével, Andrással, Sándorral és Miklóssal, Gábor fiával Gáborral, Divéky Mátyás, György, Ferenc, János, Zsigmond fiával, Divéky Bálint fiával Mihállyal és Jánossal, Divéky Tamás, Pálnak a fia, Divéky Mátyás, nekülönben Divéky István és János, e ketten mostoha testvérek, Divéky László és Dániel. Az említettek mind az ősrégi, de Divék család tagjai és kétségtelen nemes utódai; ősi birtokjoguk Divéken és másutt van, II. 256. és VI. 3.

Divéky Miklós fiával Antallal Alsó Attrakon ős idők óta a nemesség folytonos használatában Divéken lévő ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes. II. 351. és IV. 3.

Divéky János fiával, Andrással, Istvánnal és Jánossal, továbbá Márton fiával, Jánossal és Zsigmond fiával, Mártonnal Fornószeghen, a nemesség folytonos használatában vannak és ősi birtokjoguk Fornószeghen és Divéken van. Kétségtelen nemesek. II. 352. és IV. 4.

Divéky Mátyás fiával, Lászlóval és unokáival Károlyval és Lajossal Vitkócon, a nemesség folytonos használatában vannak, ősi birtokjoguk Divéken és másutt van. Kétségtelen nemesek. II. 353. és IV. 6.

Dohnányi. Dohnányi Pál, Györgynek a fia Szobotiston, fia László, testvérei János, — ennek fia: Ferenc, továbbá Ferenc fiai, György és János és végül László, bemutatta Lipót királynak Bécsben 1697 szeptember 12-én kelt, Dohnány György és általa fia, Pál részére adományozott és 1698 évben Nyitra vármegyében Uj Galgócon kihirdetett címeres nemesítő levelét. A leszármazásra vonatkozólag első fokon állván, további igazolásra nem szorulnak, amennyiben Györgynek kétségtelen utódai és a nemesi összeírásokban is előfordulván, kétségtelen nemesek. II. 673. VII. 22. és VII. 67. Ez utóbbi helyen lévő nemesítő levél hiteles másolata szerint a család címere: Kék

szinü pajzs alján hármasszikla, azon kiterjesztett szárnyu pelikán áll, csőrével mellét tépi és kifolyó vérével három fiát eteti, a pajzs jobb oldala felé fordulva; nyílt sísak feletti koronán piros ujjú kar nyugszik és markában három nyilat tart; takarók: arany-kék, ezüst-piros.

Dombay. Dombay János, Ivánkán, fiai Ferenc és János, bemutatta Nyitra vármegyének 1661. évben, Dombay György, Pál fia részére kiadott nemesi bizonyság levelét, mely szerint bemutatta II. Rudolf királynak Prágában 1591 március 8-án kelt, Dombay János és Pál, említett György atyja részére kiadott függő pecsétes, a királynak eredeti sajátkezű aláírásával ellátott címeres nemesítő levelét, ennek alapján a vármegye elismerte Dombay György kétségtelen nemességét. Hogy az említett Györgynek a fia János, azt az esztergomi főkáptalannak 1731. évi november hó 8-án kelt protestatiójával igazolta, mely szerint Dombay János Györgynek a fia, aki néhai Pálnak a fia; gyermekei István, János, Ilona és Anna, testvérei, György és Judit, és Dániel, János és Pál, néhai id. Páltól, nagyatyjától származnak, akik magtalanul haltak el. Neje Marsovszky Klára, Marsovszky Zsigmond és néhai Litassy Mária leánya, ősi birtokai Nyitra, Bars, Trencsén és más vármegyékben vannak. Végül, hogy említett Jánosnak a fia az esedező János, bemutatta annak Alsó Csöppönyben (Pozsony m.) 1737 március 25-én kelt végrendeletét, mely szerint felesége Szász Anna és ettől származott három gyermeke: János, Ilona és Anna, előbbeni felesége Marsovszky Klára, ettől fia István, atyja néhai Dombay György, anyja Mészáros Zsófia, Mészáros Györgynek a leánya. A tiszti ügyész véleménye alapján nemessége elismertetett. I. 108. a. és V. 120.

Döme. Döme István Kis-Mányán, fiai Mihály és István, nemessége igazolásául bemutatott három rendbeli tanuvallatást, melyekkel világosan igazolta, hogy Döme István és Pál, a török háború alatt Kis Mányáról elhurcolt, azután kiszabadított és végül Veszprém városában letelepedett Döme Gergelynek a testvérei, igazolta továbbá a bemutatott tanuvallatásokkal, hogy a többi a Döme családból

származó atyafiak, öt rokonuknak és atyafiaknak elismerték, ezek alapján kéri, hogy a kétségtelen nemesek közé irassék be, és erről neki testimoniális adassék. A tiszti ügyész észrevételezi, hogy habár az említett Döme István és Pál előfordulnak a 60 évet meghaladó nemesi összeírásokban, mivel Döme Gergely, azok állítólagos testvére, az ő atyja azokban nem fordul elő, ezért és mivel Gergelynek az említett Istvánnal és Pállal való testvéri viszonya nincsen tisztázva, indítványozza, hogy bővebb igazolásra utasíttassék. Viszonválasz az esedező részéről, hogy Döme Gergely még ifju korában (in tenella adhuc aetate) török rabságba került és Isten segítségével kiszabadulván Veszprémben telepedett le, tehát az itteni nemesi összeírásokban, abban az időben, midőn másik két testvére előfordul, fel nem vétethetett, elégséges, hogy a két említett testvére István és Pál, öt törvényes vérbelijüknek ismerték el, aki néhai nemes Döme Tamástól származik, ezek alapján kéri, hogy ismerjék el igazi nemesnek, a vármegye ezt az igazolást elfogadta már azon az alapon is, hogy a család Kis-Mányán ősi birtokjoggal bír, és öt említett fiával együtt a kétségtelen nemesek sorába iktatta. II. 207 és V. 89.

Dömös. Dömös András Emökén bemutatta II. Ferdinánd királynak Sopronban 1634. december 24-én kelt, Dömös István és testvére Gergely részére adományozott, 1635-ben Nyitra vármegyében kihirdetett címeres nemesítő levelét. A nemeslevél szerző Istvánnak a fia másik István, ennek fia Gergely, az esedező Andrásnak az atyja, ezt a Nagy Emökén 1757 január 30-án kelt tanuvallatási jegyzőkönyvvel igazolta, mely szerint „azt is jól tudgya (a tanu), hogy Dömös Gergely mindjárt Kuruc háború után ötven esztendőskorában, ennek az atya pedig meghnevezett Dömös István még kuruc háborúban nyolcvan esztendőskorában, ugyan itt Emökei helységben meghalálozott.“ A tiszti ügyész véleménye alapján nemessége elismertetett. A Documentorum paria A. 190. lapján levő nemes levél hiteles másolata szerint a nemességet kapták Dömös István, neje Sente Margit, féltestvére Gergely és ennek neje Bartha Ilona, és a család címere; kékszinü pajzs alján hármasszikla, amelyen fehér

ló, kinyuló egyenes testével, nyitott szájjal, lebegő sörénnyel, nyakán karddal átszúrva, mindkét hátsó lábán áll, mellső lábait felfelé emelve ugrásra készen, a pajzs jobb oldala felé fordulva; nyílt sisak feletti koronából a növényes pajzsalak, másik fehér ló látszik; takarók: arany-kék, ezüst-piros. V. 153.

Döry de Jobbaháza. Döry István Csejthén, fiával Jánossal, bemutatta Sopron vármegyének az ő kérelmére 1736 június 30 kiadott nemesi bizonyáglevelét, mely szerint Döry István aki Csejthén lakik, ahová a sopronmegyei Jobbaházáról költözött, atyja Ferenc, továbbá Döry Zsigmond és Gábor de Jobbaháza a legutolsó nemesi vizsgálat alkalmával bemutatták még néhai (II.) Lajos királynak 1524 kelt donationális levelét, aminek alapján a kétségtelen nemesek sorába felvették és ezen alapon az említett Döry István nemességét is elismerték Nyitra vármegyében. II. 487. és III. 83.

Duby. Duby Márton, Jánosnak a fia, aki néhai Istvánnak a fia, Csányban és testvére Ferenc és annak fia Imre a nemesség régi használatában lévén és a régi nemesi összeírásokban előfordulván, kétségtelen nemesek II. 632. és VII. 10. A Documentorum Paria B. alatt 61. lapon lévő 1732 március 22-én kelt tanuvallatás szerint Duby Jánosnak, Mihálynak és Györgynek az apja Duby János volt.

Duby Mihály Szentgyörgyön (Pozsony m.) fia, Márton, nemességének igazolására kijelentette, hogy ő Jánosnak a fia, és néhai Duby Istvánnak az unokája, aki kétségtelenül bent van a legrégebb nemesi összeírásokban és a mennyiben ezen Istvánnak az utódai tudniillik az ő unokatestvérei már igazolva vannak, ő is a nemesek sorába való felvételét kéri, és ennek igazolásául hét tanuvallomást mutat be, a melyek szerint néhai Doby István Kopcsánban lakott, fia volt Duby János, kinek neje Balya Erzsébet volt, és ezek fiai János, Mihály és György. (Docum. paria B. 63). Nemességét elismerték I. 438. és VII. 14.

Dubniczay. Dubniczay Lászlónak, Tökésujfalun van ősi birtokjoga, nemességének igazolásául bemutatta Trencsén vármegyének 1753 november 10-én kelt, nővére Dubniczay Krisztina részére kiadott nemesi bizonyág levelét, mely szerint Dubniczay Krisztina, néhai Dubni-

czay Györgynek a leánya, Simonffy Györgynek a neje, Tökésujfalun, akinek az atyja említett Dubniczay György Trencsén vármegyéből Tökésujfalura telepedett át és nemesi jogok gyakorlatában volt, miután törvényesen származott ezen nemes apától s miután ezen említett Dubniczay Györgynek a testvére István, Dubnica községben lakik és igazi kétségtelen nemes, annál fogva Dubniczay Krisztinának az atyja, mint kétségtelen testvére, szintén ugyanazon nemesi jogoknak a gyakorlatában volt és az említett Dubniczay István, az esedezőnek atyját, Györgyöt édes vérbeli testvérének ismerte el, ennél fogva Dubniczay Krisztina nemessége kétségtelen és az alapon fitestvére, Dubniczay László nemesi jogainak gyakorlatában meghagyatott. II, 392. és VI. 49.

Dubniczky. Dubniczky Mihály, fia Ferenc, Nemes-Jácson a nemesség folytonos használatában van és ugyanott levő ősi birtokjoga alapján kétségtelen nemes. II. 358. és IV. 7.

Dubniczky János, fia István, Onoron, bemutatta Trencsén vármegyének 1754. november 4-én kelt, az ő részére kiadott nemesi bizonyáglevelét, mivel Trencsén megyéből, Szedlicsnáról a nyitravármegyei Onorra költözött át, az ő testvérei Miklós és Ferenc Szedlicsnán laknak és testvérüknek Jánosnak birtokrészét osztatlanul bírják, amit azok Trencsén vármegye színe előtt megvallottak, ennél fogva Dubniczky János nemességét Nyitra vármegyében is elismerték. II. 431. és IV. 116.

Dubravay (Mlato de Dubrava). Dubravay Imre Csejthén, fiai Mihály, Antal és Sándor hivatkozik egy birói perre 1721-ből, mikor szemére hányták, hogy nem nemes, amelyet méltóságos Révay Erzsébet, előbb Petróczy István, azután néhai méltóságos Calisius Fülöp Henrik özvegye ellen folytatott és az akkor felebbezés folytán a magas királyi Curiához került, hol ügyében végső ítélet hozatott. E szerint a *Mlato de Dubrava* család, melyből a felperes Dubravay Imre is származik, nemes, ezt a felperes a Liptó vármegye által kiadott és bemutatott testimoniálisával igazolta, de egy 1589. évi királyi okmány kerestető paranccsal is, (mandatum requisitorium), melyet Liptó vármegye levéltárából vett ki, sőt még a szepesi káptalanból kivett, néhai Motkó Pál és András

1592. évi statutoriális (birtokbaiktatási) levelével is és más a felperes által bemutatott okmányokból kitűnik a család nemessége és az, hogy ez a család ősi atyái és anyai birtokaiból Dubraván és Kelemenfalván, Liptó vármegyében a női nemet kifizette. Ezen hosszas bizonyítás folyik arról, hogy a *Dubravay* és a *Mlató de Dubrava* család egy és ugyanaz. A per folyamán beigazolódott, hogy a felperes Dubravay Imre, fia a még élő *Mlató alias* Dubravay Sándornak, Sándor pedig néhai Miklósnek, Miklós fia Jánosnak, János pedig néhai Ferencnek, aki fia néhai Mlató Mihálynak de Dubrava. III. 206.

Durandus. Durandus Imre Csejthén, testvére Ferenc és György, bemutatta Lipót király-

nak Durandus János és neje-Csehy Erzsébet és fiai Jakab, János és György részére szóló Bécsben, 1662. június 5-én kelt és 1663. évben Nyitra vármegyében kihirdetett címeres nemesítő levelét; hogy a nemeslevélben említett ifj. Durandus Jánosnak a fia ismét János, ezt anyakönyvi kivonattal és hogy ezen legifjabb Jánosnak a fia, a fenti Imre, azt az 1754. december 6-án kelt tanuvallatással igazolta. Durandus ifjabb János 1682. február 19-én született, Zvoncsin (Pozsony m.) községben, szülei Durandus János és Katalin. A tisztii ügyész véleménye alapján, miután az esedező a kapcsolatot beigazolta, a vármegye kétségtelen nemesnek ismerte el.

(Folyt. köv.)

A Hanzély család.

Nagy Iván majd minden nógrádmegyei családról megemlékezik alapvető munkájában. Foglalkozik a Hanzély családdal is, melynek leszármazását ez alkalommal részletesebben ismertetjük.

A jelenleg Nógrád vármegyében tekintélyes társadalmi pozícióban élő Hanzély család a 19-ik század első felében költözött ide. Nevezetesen Szandai Sréter László nógrádmegyei másodalispán, ki Hanzély Apollóniát vette nőül, gyámja volt a felesége két öccsének, Lászlónak és Ferencnek, kik ezen a réven itt telepedtek meg. A familiának egy másik ága azonban, melyet Nagy Iván nem említ, már a 17-ik század végén Nógrádmegye területén lakott.

A család közös ősapja Hanzély Mózes,¹ ki 1646 szeptember 9-én Pozsonyban III. Ferdinánd királytól magyar nemességet nyert, Liptóme gyében, Liptóújvárb an lakott. Az azon időbeli háborus küzdelmek legfőbb színhelye a várakkal bővelkedő Felvidék volt. A szabadsághős Rákóczy György erdélyi fejedelem hadai az 1645. év nyarán újra elfoglalták Felső-Magyarországot, mialatt a királyi sereg zöme a külföldi csatamezőkön volt elfoglalva. Néhány

hónap múlva azonban Rákóczy jónak látta megkötni a linci békét Ferdinánddal (dec. 15.).

Ezen legutóbbi hadjárat alkalmával a felkelő magyarok elfoglalták az Ostrosithok egyik erősségét, Liptó-Ujvárat is, melyet a császár katonái védtek. A vár udvarbirája vagy tisztartója (provisor) Hanzely Mózes volt, kit a győzelmes ellenség a vár bevétele után természetesen a saját pártjára akart áttéríteni. Ő azonban az ellenség kezei közt is állhatatosan megmaradt a Ferdinánd iránti hűségben. Emiatt mindenéből kifosztva, kiűzték a várból. Mindezt le van írva Hanzely Mózesnek a sablontól eltérő szövegű nemeslevelében,¹ mellyel őt az uralkodó, küzdelmes várszolgálataiért és vagyonának feláldozásával s tán élete kockáztatásával is tanúsított állhatatos hűségéért később megjutalmazta. A nemeslevél, melyben Hanzély Mózesnek Menyhért, György, Márton, Mátyás és János nevű öt fia is említve van (Imre és Gáspár nevű fiai még később születtek), 1647 október 9-én hirdettetett ki Liptószentmiklóson, a megye székhelyén.

¹ A Hanzély név, mely az armálisban az akkori felvidéki divat szerint latinosan Hanzelius-nak (Moysis Hanzely, Moysem Hanzelium, Moysi Hanzelio) van írva, germán eredetre mutat. A név később sokféle változatban előfordul; leggyakrabban használt alakja a Hanzély.

¹ Az armálisnak erre vonatkozó szövege így hangzik: »... fidelis nostri Moysis Hanzelij, quae ipse Sacrae primum Regni nostri Hungariae Coronae et deinde Maiestati nostrae pro locorum et temporum diversitate, ac potissimum autem incidendo sub his disturbiorum motibus in perduellium manus, in arce Lipto Uywar ad fidelitatem nostrae Maiestatis constitutus, illinc spoliatus et rebus suis omnibus privatus, eiectus et ad extrema plane detrusus, fideliter et constanter exhibuit stb.«

A jelenleg Hanzély Gyula szügyi föld birtokos tulajdonában ép állapotban meglevő armális szerint a cimere, mely a hűséget szimbolizálja, a következő: Álló, csücsköstalpu paizs kék mezejében hármassal zöld halom tetejéből egy-egy zöld leveles piros rózsaszál nő ki; a középső rózsán jobbra néző fehér galamb áll, csőrében lefelé fordított rózsaszálat tartva; fölötté jobbról ezüst félhold, balról arany csillag. A koronás nyílt lovagsisak disze: a paizsbeli galamb (már természetes helyzetű) a rózsával. A sisak takarója mindkét oldalon vörös-arany.

A nemeslevél nem említi, hogy Hanzély Mózesnek miféle megbízatása volt Liptóújvárbán, de hogy magasabbrendű állást töltött ott be, azt a szöveg világosan mutatja. A liptószentmiklósi templomban fenmaradt siremléke feliratából s egyik utódának irodalmi munkájából kitűnik, hogy ő az említett várnak provisorja¹ volt.

A Hanzély-család Liptóújváron kívül Liptószentmiklóson is mihamar otthonos lett. Ugyanis Kochlács Márton besztercebányai lakos 1653-ban a sógorának Hanzély Mózesnek 700 frtért átadta a liptószentmiklósi házát, melyet ő néhai Pongrácz Ákos fiától, Pongráctól és Jeremiástól zálogjogon szerzett meg.²

Hanzély Mózes a harci zavarok elcsendesültével, talán mindjárt 1646-ban újra visszatért a liptóújvári tiszttartóságba. Élete végén Deménfalván is lakott. Mint érdemes ember és egyházának hű fia, a szentegyház falai közé tért örök pihenőre. A liptószentmiklósi akkori ág. evangélikus templomba temettetett el, mely a 17-ik század vége óta a róm. katolikusok kezén van.³ Sirkőlapja, melyet neki és vejének

¹ A provisor -- magyarul udvarbíró, tiszttartó -- feladata volt a végvárakban a hadi eszközökről és élelmiszerekről gondoskodni (a provisor némelykor a praefectussal azonos volt) A várparancsnokhoz hasonlóan ezt is rendszerint a király nevezte ki. A 16 és 17. századbeli országos törvényeink szerint a végvidéki kapitányságokat és tiszttartóságokat (praefecturae) a magyar tanács meghallgatása mellett, született honfiaknak és birtokos egyéneknek kellett adományozni. Régi vándorlantosunk, Tinódy Sebestyén Deák kedélyesen énekelte meg a provisorokat:

»Az vénszakállu hopmestörök, udvarbírák . . .
- mert — bort nem adnak, vannak átkjában.«

² Liptómezei Itár, fasciculus XI. No. 5. Ez az ódonstilű emeletes ház, mely később hosszú időn át vármegyei székház volt, ma is fennáll.

³ A Hanzély család kezdetől fogva evangélikus volt. Legrégibb tagjai között, mint látni fogjuk, többen

1661-ben állítottak, ma is megvan, de a templom restaurálásakor nemrégiben a főoltár mellől elvitetvén, a külső falhoz támasztatott.¹ (Mellette volt a Pongrácz család, Tranoscius — Tranovszky György — tót énekszerző püspök és több más család kriptája is.) A felső és alsó végén már kissé letöredezett kőlapon, melynek epitáfiuma jól olvasható, Hanseli Mózes liptóújvári provisornak, veje Raphanides András pedig likavai várnagynak s a várjóságok tiszttartójának van nevezve.

A Hanzély család egy tagja, János 1658—1660-ban Németországban a jénai egyetemen tanult, hol az utóbbi esztendőben két latinnyelvű munkát írt és adott ki. Az egyik, mely 5 ív terjedelmű s a „Disputatio Aristotelis cum Scriptura S. consensu et dissensu stb.“ címet viseli, Hanseli Mózes liptóújvári provisornak van ajánlva.² A másik, 4 ives munkának címe: „Disputatio logica de relatione stb.“³ A szerző Hanseli János a címlapon Szent-Miklósról való magyar embernek (Nicolio-Hungarus) nevezi magát. Ezt a művét Ghiletinczi Ostrosith Miklós és Mátyás aranygyapjas vitézeknek, *Liptó-Újvár*, Illava és Ludán várak örökös urainak ajánlotta. Régi feljegyzésekből kitűnik, hogy a Hanzélyeknek a nemesítés előtt az Ostrosith báró család volt a földesura, ettől szereztek manumissiót 80 tallérért. Hanzély Mózesnek az udvarbiróság, majd a nemesség megszerzésében is bizonyára ez a nem sokkal utóbb kihalt hatalmas család volt a protektora, mely familia akkoriban több vármegye főispánságát is viselte. Hanzély Já-

voltak protestáns külföldi egyetemeken tanult egyházi férfiak Mózesnek egyik fiáról, Imréről, ki Gáspár nevű testvérel a nemesítés után született, azt mondja egy régi feljegyzés, hogy Máramarosba ment (harmincados volt) s katolikus lett. A 17-ik század második felétől kezdve már az anyakönyvekből is kitűnik a család ág. ev. vallása.

¹ A sírfelirat megmaradt szövege a következő: »... sepulchru(m) cum lapide cv(de)r(v)nt pro se et posteritate pia g(ene)rosi d(omi)ni Moyses Hanseli provisor arcis Lypto-Vyvar socer et Andreas Raphanides castelan(us) arcis Lykawa b(o)n(o)runque ejusd(em) provisor gener. Die . . . A(nno) 1661.«

² Hallei Magyar könyvtár. Szabó-Hellebrant: Régi magyar könyvtár III. 2111. Verseket irtak hozzá Heizel Mátyás breznóbányai, Henricius Jónás rózsahegy-i és Láni Zakariás trencsényi fiak.

³ Múzeum. Hallei magyar könyvtár. Szabó-Hellebrant: Régi magyar könyvtár III. 2110 és Szinnyi: Magyar írók élete és munkái IV. 642. Üdvözlő verseket irtak hozzá Zeisold János és Zabler Jakab bártfai fiak

nos a családja háláját kívánta e dedicációval is leróni.

Hanzély Mózesről tudjuk, hogy a kérdéses időben Liptószentmiklóson házat birt (talán korábban is ott lakott) s hogy az armálisában megnevezett ötödik fiát Jánosnak hívták. A Szabó-Hellebrant: Régi magyar könyvtárában (III. 2111.) röviden közzétett dedicációból nem tűnik ki, hogy Hanzeli Mózes atyja vagy nagyatyja volt-e a szerzőnek (hogy elődje volt, az bizonyos.) A hallei magyar könyvtártól, hol a füzet a közelmúltban található volt, azt az értesítést vettük, hogy az ezidőszerint lappang, talán elkallódott.

Hanzély Mózesnek János nevű fiáról több okirat mondja, hogy Zólyom megyébe költözött, hol 1669-ben Liptó megye bizonyítványával igazolta nemességét. Zólyomlipcsén lakott húzamosabb időn át az anyja után örökölt Gúthféle udvarházban, s csak később költözött Besztercebányára ő vagy özvegye. Hogy papi vagy tanári állást viselt volna, arra nézve a leszármazási iratokban semmi adat nincs, ami pedig feltehető volna arról, aki abban az időben külföldi egyetemeket látogatott s ott vallásbölcészeti munkákat írt.

A Hanzély Mózesnek ajánlott munkába üdvözlő verset írt többek közt Heinzl Mátyás is, ki itt breznóbányainak mondja magát. Ez a Mátyás, ki 1657-ben iratkozott a jénai egyetemre — itt is breznóbányai szülöttnek nevezvén magát, — Heinzl Márton trsztenai ág. ev. lelkésznek volt a fia. Ezt Mátyásnak két görög című munkájából tudjuk (1. Diaskepsis philosophiké. Lócse 1663. 2. Tropos kathégorésthai Sononymos. Lócse 1666. Szabó K: R. M. K. II. 276., 296.), melyekbe atyja latin verseket írt. (Szinyei: IV. 642.) Az egyik munka Gúth nevű ág. ev. papoknak s Kochlács István zólyom megyei táblabírónak (az 1651-ben nemessé lett Kochlács Mártonnak fia), tehát rokonainak van ajánlva. Ez a H. Márton pedig H. Mózesnek volt a harmadik fia, az armális szerint. Trsztenáról vagy ő vagy özvegye később Breznóbányára költözhetett, vagy korábban laktak ott, mert mint láttuk, Mátyás oda valónak írta magát. Később ugyanitt lett a gimnázium igazgatója.

Egy Heinzelius János, ki 1661. július 1-én

a besztercebányai iskola igazgatójává választott, ez alkalommal szintén breznóbányai származásának (Brisna-Hungarus) írta be magát az ottani anyakönyvbe. A régi források ezt a Jánost azonosnak mondják a jénai (majd wittenbergai) egyetem egykori hallgatójával, ki hazájába visszatérve is folytatta — még pedig nagy arányban — a tudományos irodalom művelését. Eszerint ő, ki Hanzély Mózesnek leszármazottja, de nem fia volt, kétségtelenül Mátyással volt testvér és így Mózes fiától, Mártontól származott. A családnévben mutatózó pár betűváltozat nem okozhat aggályt, mert a Jénában munkát írt *Hanseli* János az ottani anyakönyvbe szintén *Heinseli* alakban írta be magát, mint Nicopolio-Pannonius 1658-ban.¹ Ugyanitt az előző évben Mátyás *Heinzelius*-nak van bejegyezve.

H. Jánost mint besztercebányai igazgatót is liptószentmiklósinak mondja Rosenauer is a gimnázium történetében.

A régi evangélikus írók előtt zavarosnak látszik, hogy ezen János egyik helyen — a nagyatyja által szerzett családi hajlék után — szentmiklósinak, másik helyen — tán szülőhelye után — breznóbányainak írja magát.

Bartholomaeides az 1663-ban Wittenbergában tanult Hanzelius Jánosról megjegyzi, hogy később besztercebányai rektor lett. Irodalmi művei felsorolásánál hivatkozik Ribinire (II. 140), Kleinra (Nachrichten I. 397.) és Vallaszkyra (Conspectus reipublicae litterariae 196., helyesen idézve: 150. lap.) Az anyakönyvekben az akkori hallgatók atyja neve nincs feljegyezve. Klein ezen besztercebányai igazgatót szintén szentmiklósinak mondja, bizonyára a Jénában megjelent munka nyomán, melyre hivatkozik is. Vallaszky azonban úgy véli, hogy az Hanzelius Mátyás breznóbányai rektornak a fia (haud dubie Matthiae Hanselii Rectoris Scholae Briznensis filius) volt. Azonban mint láttuk, ez a Mátyás neki egyetemi kartársa s testvére volt. Ha pedig, egy id. Hanzély Mátyás is volt Breznóbányán annak idején igazgató, ez is H. Mózes egyik fiával lehetett azonos.

Heinzelius János sokat dolgozott a tudományos irodalom terén: Írt logikát, teológiai,

¹) Ábel: Magyarországi tanulók külföldön, 19.

bölcsészeti műveket, nagyobb rész tankönyveket.¹⁾

1668-ban leköszönt igazgatói hivataláról. Egy forrás szerint később városi tanácsos lett s a nemsokára bekövetkezett vallásüldözés idején a protestáns lakosság nevében több ízben küldetett a bécsi udvarhoz, hogy a panaszokat és kérelmeket előterjessze. Szinnyei munkájában (IV. 642), hol szintén említve van a szentmiklósi származás, azt olvassuk, hogy H. János Besztercebányáról Breznóbányára ment szintén rector professornak. Laucsek Márton *Collectanea* című papi életrajzgyűjteményében (gróf Zay-levéltár Zayugrócon, Holuby József ur szives közlése Bazinból) pedig az van feljegyezve, hogy H. János a besztercebányai rectorátusból a liptó-teplai papi hivatalba választatott meg s itt működött 1672-ben is. Hogy valamikor Zólyomlipcsén is lakott volna, arra nézve nincs semmi nyom s így teljesen világos, hogy a besztercebányai író-igazgató H. Mózesnek hasonnevű fiával nem volt azonos.

Nem lehetetlen azonban, hogy a fentebb említett besztercebányai tanácsos egy másik Hanzély János volt, talán az igazgatónak fentebb említett nagybátyja, ki Zólyomlipcséről szintén ide származott, legalább is az özvegye és gyermekei később itt laktak; vagy az a Heinzeli János, ki — mint alább látni fogjuk, — 1659-ben nyert itt nemességet. A besztercebányai igazgatóról fel van jegyezve, hogy ő is azok között volt, akik a bekövetkezett vallásüldözések idején 1674-ben Pozsonyba voltak idézve a véstörvényszék elé és „*tristia atque acerba fata subire debebant*“. E nagytudományu régi magyar író és pedagógus élete pontos és részletes felderítést s külön monografiát érdemelne.

Márton fiainak, Mátyásnak és Jánosnak

¹⁾ A Jénában megjelent két munkáján kívül még a következő című művei ismeretesek: 1. *Periculum Logicum*. Lőcse (a híres Breuer-féle nyomda terméke), 1662. 2. *Dissertatio Logica*. Lőcse 1663. 3. *Exercitium Metaphysicum*. Lőcse 1665. 4. *Controversia physica*. Zsolna, 1665 (Szinnyeinél tényleg sajtóhibából 1668). 5. *Diatriba philosophica de creatione*. Zsolna, 1665. 6. *Exercitatio Theologica*. Lőcse, 1666. 7. *Sacra disquisitio*. Lőcse, 1667. 8. *Dissertatio de natura*. Lőcse, 1667. 9. *Disputatio de causis*. Lőcse, 1667. Szinnyei e két utóbbit, valamint a Jénában megjelent »*Disputatio Logica*« címűt nem említi.

az esetleges utódairól nincs értesülünk. Talán valamelyiküknek leszármazottja volt az a Heinzély Márton zólyomi származásu orvosdoktor, ki 1762-ben *dissertatio inauguralis*-ként egy munkát adott ki. (Szinnyei: IV. 642.) Szinnyei művében egyébként Hanzély néven is számos író említettik, kiket ezen családdal ezidőszerint nem tudunk kapcsolatba hozni.

Kétségtelenül Hanzély Mózesnek valamelyik unokája volt az a Hanzély Márton, ki 1694 július 31-én nyert nemesi bizonyítványt Liptó-megyétől. Ő az ősi földről Nógrádmegyébe költözött; itt azonban tragikus véget ért, mert mint egy vizsgálati jegyzőkönyben fel van jegyezve, az 1725. év táján „valamely gyilkos ember az gyarmathi szőlők alatt késsel szúrta által és megölte őt“.¹

János nevű fiától származott unokája, Hanzély István fel van véve az 1754—55. évben a birtokos nemesek összeírásába, míg János az apa Hanczelli néven a jövevények közt említettik. Ezen Istvánnak, ki Balassagyarmatról később Ilinybe költözött, négy fia volt, ugymint István, csesztvei jegyző, továbbá József, János és Imre, kik atyjukkal együtt 1790 szeptember 28-án kaptak nemesi bizonyítványt Nógrád vármegyétől.² Ezek utódai ma is élnek a vármegyében s katolikusok. Közülök 1841-ben Hanzély István, János és Mihály vannak összeírva.

A jelenben élő nemes Hanzélyek közül csak azt az ágat tudjuk a nemességszerzőtől izről-izre kétségtelenül levezetni, amelyik H. Mózes ötödik fiától, Jánostól származik.

Mint előbb említettük, ez a János Zólyom-megyébe költözve, a vármegye közgyűlésén Liptó-megye bizonyítványával igazolta nemes származását, 1669 november 7-én. De már korábban is Zólyom-megye területén lakott, mert 1664-ben a törökök elleni insurrekcióba összeirt nemesek közt már szerepel Joannes Hanzelius. 1671-ben öt mérő gabonát adott önként hadi célokra. Zólyom-Lipcsén a Gúth-féle nemesi kuriában lakott, melyet anyja, Gúth Facundia vagy Magdolna után örökölt, ki a Gúthfalvai Gúth családból származott. Jánosnak fia Sámuel még Zólyom-

¹ Nógrádmegyei Itár. *Inquisitiones*, 1755., 17.

² Nógrádmegyei It. *Nemesi iratok* III. 2.

lipcsén született 1669-ben, de 1683-ban már Besztercebányán van említve Hanzély János özvegye. Az 1702. évi taxa-összeírásban a besztercebányai armálisták közt van felvéve Sámuel, kinek Sámuel és János nevű két fia szintén Besztercebányán született.

A zólyomlipcsei Gúth-féle kuriát Hanzély János elköltözése után öccse Gáspár, Mózesnek, az armális megszerzése után született fia¹ örökölte, ki 1705-ben liptómegyei esküdt volt. Ennek Mózes nevű fia 1717-től 1751-ig Zólyom megyében az alszámvevői (viceperceptor) hivatalt töltötte be. Az 1741-iki nemesi felkelés alkalmával társaival egy lovast állított ki; 1744-ben három társával újra egy lovast.² Az 1754. évi általános nemesi összeírás idején még élt. Nővére Liptószentmiklóson egyik Pongrácznál volt férjnél, majd ennek halála után Lubyné lett. Mózesnek egyetlen fia a porosz fekete huszárok közt esett el (inter Borussicos nigros Hussaros occubuit). Két leánya közül Borbála a zólyomlipcsei kuriát 1764-ben eladta.

A zólyom megyei 1754. évi nemesi összeírásban egy Hanzely Ferdinánd is szerepel. Ez az eredetileg Heinzely nevű családból származott, mely a Hanzélyek egyik ágához hasonlóan Besztercebányán lakott, de katolikus volt, — legalább abban az időtájtban

E család nemeslevelét Heinzely János és fia János-Ábrahám, valamint unokatestvére Mátyás nyerte I. Lipót királytól 1659 október 3-án. Besztercebányán hirdették ki 1660 márc. 19-én.³ Nem lehetetlen, hogy Hanzély Mózes családjával ez is rokon eredetű. Hanzély Mózes valószínűleg Zólyom megyéből került el a több megyében birtokos Ostrosithok liptóújvári várába. Neve inkább zólyom megyei szász, mint liptói tót származásra mutat.⁴ Felesége is zólyom megyei volt s bizonyára a családi hagyományok is vonzották Mózes utódait vissza a zólyomi földre.

¹ Zólyom megyei 1732. évi investigationalis jegyzőkönyv.

² Föglein Antal zólyom megyei főlevéltárnok kártársam szíves közlései. Nagy Iván ezen II. Mózes atyját, Gáspárt tévesen az I. Mózes Márton nevű fiától származott unokájának tartja.

³ Orsz. Lt. 1941/1902. O. L.

⁴ A szepes megyei Káposztafalván és környékén is élnek Hanzélyek. Közülük János (1822—1896.) min. számvevőségi igazgató, a vaskorona-rend lovagja volt. Jelenben László budapesti ügyvéd, Jenő adóhivatali főnök Budapesten és mások.

A Hanzély családnak 1772 szept. 16-án állított ki Zólyom megye nemesi bizonyítványt, nevezetesen Sámuelnek hasonnevű fia és Jánosnak fia (szül. 1742.) András számára, ki ezen időben már a Szepességre, Késmárkra származott el. Ott nőül vette Schwartner Évát (esk. 1773.), a hirneves pesti egyetemi tanár s diplomatikai író, Schwartner Márton nővérét.

Itt született (1775. márc. 4.) a család egyik kiváló tagja, Hanzély Márton, pesti táblai ügyvéd, Pest, Temes és Tolna vármegyék táblabirája, ki mint több uradalomnak ügyésze, Pesten nagy házakat, Tolna és Temes vármegyék területén pedig jelentékeny birtokokat szerzett¹ s családját előnyös társadalmi helyzetbe emelte. 1844-ben Pesten hunyt el.

Ezen Mártonnak atyja András a Zólyom megyétől nyert testimoniálist 1773 április 14-én hirdettette ki Lőcsén, Szepes megye közgyűlésén.

Hanzély András késmárki lakos, valamint fiai: Márton pesti ügyvéd, András és János Bereg megyében Lónyán lakó uradalmi ügyész 1808. dec. 16-án nyertek Szepes megyétől nemesi bizonyítványt. Később 1817 április 23-án Márton külön is kért Szepes megyétől testimoniálist, mely 1820 Boldogasszony hava 18-án Pest megye közgyűlésén hirdettetett ki (338/1820. jkvi szám). Pest megyének ez alkalommal jegyzőkönyvbe foglalt kiadmányát, mely a korábbi (zólyom megyei) bizonyítványokat is tartalmazza, Tolnamegye a Szekszárdon tartott közgyűlésében 1820 június 13-án kihirdette s 921. sz. alatt jegyzőkönyvbe iktatta.

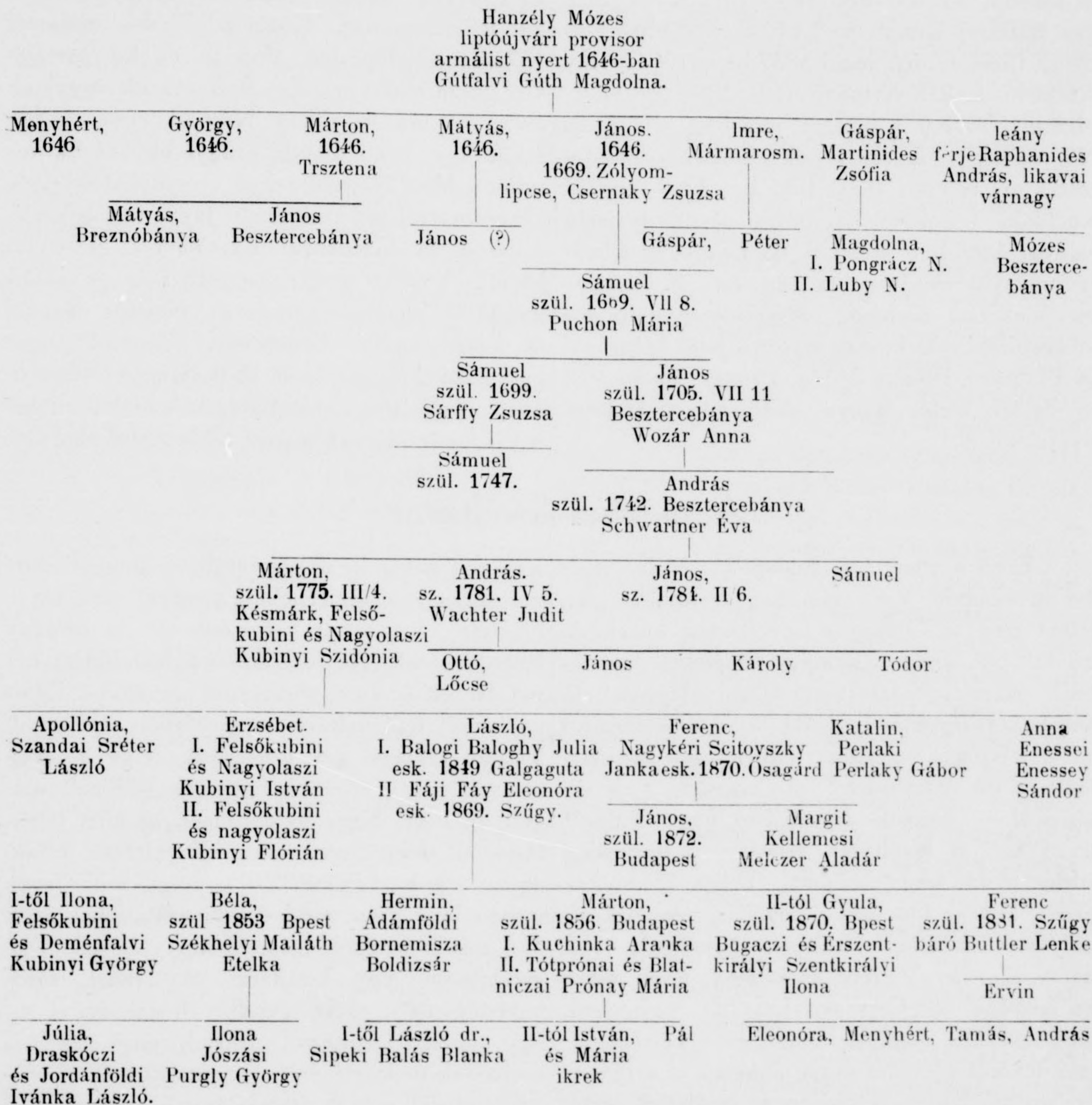
Mártonnak öccse János (1784—1851.) a maga számára 1818. dec. 17-én kapott bizonyítványt szülővármegyéjétől. Ekkor már Torontálmegyében lakott, mint uradalmi ügyész és táblabíró. Nemességét Nagybecskereken 1820. március 21-én hirdették ki.

A harmadik testvéréről Andrásról (1781—1847) fel van jegyezve, hogy négy fia és öt leánya volt. Fiai közül Ottó törvényszéki ülnök volt Lőcsén. Károly 48-as honvédhuszárkapitány és Tódor szintén mint 48-as honvéd, a szabadságharcban estek el.

Hanzély Márton pesti táblai ügyvédnek, nejétől Felsőkubini és Nagyolaszi Kubinyi

¹ Temesvárott egy utca is van róla elnevezve.

A Hanzély-család származási táblája.

Szidóniától számos gyermeke született, kik tekintélyes nemes családok tagjaival léptek házasságra. Fiai: László és Ferenc, mint elől említettük, Nógrádmegyébe költöztek; az előbbi Felsőszápon, utóbbi pedig Becskén lakott és birt. Ferenc innen 1866-ban a tolnamegyei birtokára Szentandrásra tette át lakását. Neje volt Nagykeri Scitovszky Janka, a hercegprímás testvérének, Scitovszky Márton baranyamegyei főispánnak leánya, kitől 1872-ben született fia, János, jelenleg tolnamegyei nagy-

birtokos, törvényhatósági bizottsági tag, volt cs. és kir. 13. huszárezredbeli tart. hadnagy Mint ismert versenystállótulajdonos, egyik igazgatója a Budapesti Ügetőverseny-Egyesületnek.

A Nógrádmegyében maradt idősebb testvér, Hanzély László királyi tanácsos lett, majd 1887-ben a sziráki kerület országgyűlési képviselőjévé választott. 1890-ben halálozott el. Első nejétől, Balogi Balogh Júliától két fia született, úgymint Béla, felsőszápi birto-

kos, ki jelenleg a kétbodonyi kastélyában lakik, és Márton. Márton (szül. 1856-ban Pesten) 1878-ban balassagyarmati szolgabíró, 1883-ban szécsényi főszolgabíró, majd 1887-ben gróf Gyürky Ábrahám mellett főispáni titkár, 1894-ben ismét főszolgabíró lett a rétsági járásban. 1900-ban Nógrádmegye árvaszékének elnökévé választott s ma is ezen állást tölti be. Első nejétől Kuchinka Arankától (K. István orsz. képviselő leánya) 1884-ben született fia László, az államtudományok doktora, cs. és kir. 3. huszárezredbeli tart. hadnagy, Nógrádmegye tb. főszolgabírája. Mártonnak második neje Tótprónai és Blatnicai Prónay Mária, Prónay István volt cs. és kir. testőr leánya, akitől három kiskorú gyermeke él.

Hanzély László kir. tanácsosnak Fáji Fáy Eleonórával kötött második házasságából is két fiú származott. Közülük Gyula, született 1870-ben Budapesten. Volt cs. és kir. tartalékos huszárhadnagy. Egyetemi tanulmányainak elvégzése után egyideig Nógrádmegye tisztviselője volt, majd átvette szügyi birtokának kezelését. Mint Nógrádmegye törvényhatósági és közigazgatási bizottságának tagja s a Közművelődési és Gazdasági egyesületek alelnöke, jelentős közéleti tevékenységet fejt ki. A család levéltárát jelenleg ő gondozza. Nejétől, Bugaci és Érszentkirályi Szentkirályi Ilonától négy gyermeke él. Ferenc (szül. 1881. Szügy) földbirtokos; neje Buttler Lenke bárónő. A család nőtagjait is feltüntető származási tábla mellékelve van.

A megyei levéltárak.

Ezen a címen a Budapesti Hirlap múlt évi november 9.-i számában hosszabb cikk jelent meg az Országos Levéltárhoz közel álló író tollából, aki a viszonyok tökéletes ismeretével a vármegyei levéltárak állami felügyelet alá helyezését sürgeti, mely ideát e folyóirat hasábjain¹⁾ mi is felszínre vetettük. Tökéletesen egyetértünk az író okfejtésével és magunk — levéltárosok — érezzük leginkább, hogy valamit tenni kell a levéltárak érdekében, melyekkel eddig senki sem törődött. Teljes bizonyíték erre maga az Országos Levéltár, melynek elhelyezése valóságos kultur-szegyenfoltja volt az országnak. Viszont az is tény, hogy most, ha megépül az Országos Levéltár nagyszerű, monumentális palotája, maga ez a külsőség is jelentékenyen emelni fogja nemcsak ez országos intézmény, hanem általában a levéltárak értékét is a laikus szemében és lassan a levéltári ügy megértésére, végső hatásában annak megbecsülésére fog vezetni.

Mi, akik vidéken élünk, tudjuk azt leginkább, hogy milyen fogalmak uralkodnak sok helyen még az ugynevezett műveltebb körökben is a levéltárakról. E sorok írója megfordult az ország levéltárai nagy részében; és ezért tovább is mehetünk: számos vármegyei hatóság van, amely levéltárával éppen nem törődik;

ismerjük azt a királyhágóntúli vármegyét, ahol a levéltár régi (történelmi) anyagát eladták — hivatalos²⁾ határozattal történt — az örmény kereskedőnek. Hát ez szomorú művelődési képzet tár elénk és a vármegyék levéltárai fölött gyakorolt felügyeletről meggyőzően tájékoztat. Viszont azt is el kell ismernünk, hogy a levéltárosok sem érezhettek igen sok ambíciót magukban arra, hogy ily körülmények közt levéltárunknak dolgozzanak. Az elfogulatlan bíráló ugyan azt is konstalálhatja, hogy több levéltárban igen szép, módszeres munka folyik évek óta, minek irodalmi bizonyítékai is vannak. Természetesen egy levéltárat sem lehet záros határidő alatt olyan rendbe hozni, amint azt egy modern levéltártól elvárjuk, mert végre is évtizedek mulasztásáról, megcsontosodott, konzervatív felfogások átalakításáról van szó, ami nem esik meg máról holnapra. A B. H. cikkének első része így szól:

„Tudósok és szakférfiak újabb időkben gyakran panaszkodnak, hogy a művelt országokban általában véve nemzeti érdeknek tartott, a mi speciális viszonyaink között pedig különös fontossággal bíró levéltári ügy fejlődése a perifériákon sajnálatraméltó hanyatlásnak indult.

Az Országos Levéltár vezetőségéhez s a Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottságához beérkezett jelentések szerint a

¹⁾ Dr. Alapi Gy. Törvényhatósági levéltárak állami felügyelet alá helyezése. Levéltárosok Lapja, II. füzet 34—35. l.

törvényhatósági, kivált a vármegyei levéltárak nagyrésze nemcsak rendezetlen, de megdöbbentően elhanyagolt állapotban van s alig találunk olyan levéltárat, mely a maga föladatának, kulturális hivatásának minden tekintetben megfelelhethetne.

A rendszeres tudományos kutatás legtöbb helyen igen nagy fáradsággal és idővesztéssel jár, mert a kellő szakértelem hiánya és kötelességmulasztás miatt a régi rend lassankint egészen fölbomlott s ez okból a segédkönyvek ugyszólván semmi szolgálatot sem tehetnek a kutatóknak.

Máshol a levéltár külső látszatra rendben volna, az anyag elhelyezése és gondozása megfelelő, az időrendes, betűsoros név- és tárgymutatók jól kalauzolják a történetkutatót s csak az a baj, hogy az iratokat nem találhatjuk föl a megjelölt helyen és be kell érünk azzal a magyarázattal, hogy már a régi levéltáros alatt elpusztultak vagy kiselejteztek azokat.

Sok levéltárban költözködés alkalmával az iratokat korukra és tartalmukra való tekintet nélkül egyszerűen felnyalábolták, összekötötték és gyakran hamis föliratu fiókos szekrényekbe gyömöszölték. De van olyan arkivum is, melyben az iratok és közgyűlési jegyzőkönyvek a polcokon és a földön szerteszéjjel, vagy egy-egy sarokban garmadában hevernek. Egy kis nemzetiségi vármegyénk levéltára valamikor börtön volt, de a rabok egészségére nézve ártalmasnak bizonyult. Alacsony, nedves és sötét, hová napsugár alig téved s a benne való tartózkodás gyöngébb szervezetű emberre nézve igazán életveszélyes. Ismerünk levéltárakat, hol a nedves falakkal közvetlenül érintkező iratsomók már felében, harmadában elrothadtak. Hiteles tudósításunk van arról, hogy egy délmagyarországi vármegye levéltárának mélyen fekvő helyiségeibe a múlt évi nagy áradások idején egy éjjel behatolt a víz és sok pusztítást vitt véghez. De talán még nagyobb kárt okozott itt a tudatlanul és lelkiismeretlenül végzett selejtezés, mely az értékebb levéltári anyagot csaknem országszerte megtizedelte. Általában véve elmondható, hogy a levéltárak vagy elhelyezésük, vagy őrzésük és gondozásuk tekintetében megrovás alá esnek s hogy a levéltári anyag — mely tudó-

másunk szerint leltározva, nyilvántartva sehol nincsen — sok helyen pusztulásnak indult.

Ez annál föltünőbb és elszomorítóbb, mert a törvényhatósági levéltárosok értelmi színvonala határozottan emelkedett s újabb időkben egyetemi vagy főiskolai tanfolyamot végzett, felsőbb tudományos készültséggel bíró s a szakirodalomban hasznosan munkálkodó egyéneket is találunk közöttük.

A baj legfőbb oka — az anyagi eszközök hiánya mellett — a köteles ellenőrzés elmulasztásában rejlik, mely elsősorban a levéltári ügy iránt tanusított közönyösségre vezethető vissza.

A régi vármegye, az Universitas Nobilium megszűntével a levéltárak sehogysem tudnak beilleszkedni annak a részben demokratikus, részben rendi alkotmányos formák között működő közigazgatásnak a keretébe, mely a konzervatív idők tiszteletreméltó hagyományai közül legcsekélyebb mértékben éppen a levéltári ügy fejlődésének szilárd alapját tevő történeti érzést örökölte. A nemzet multjának dicsőséges és szomorú emlékeit őrző levéltárak iránt úgy a megyei önkormányzatban, mint általában a közszellem nyilvánulásánál sajátságos indolenciát tapasztalunk, mely később csaknem ellenérzéssé fajult. A kiegyezés után a levéltárt csak arra valónak tartották, hogy munkaképtelen vagy elaggott tisztviselőnek és anyagilag tönkrement existenciáknak kenyeret adjon, a levéltárosságot pedig a megélhetést úgy, a hogy biztosító, lenézett vagy irigyelt sine curának tekintették. A közélet és társadalom egyébképpen teljesen elavult, haszontalan intézményt látott benne s a céhbéli tudósokon kívül csak kevés, kiváltságos szellemű, providenciális férfiak sejtették, hogy a rozzant vasajtók mögött porladozó levéltárak nagy nemzeti erőforrást rejtegetnek.

Majd a divatba jött leszármazási gögöt aposztrofálja, amely a levéltárakat szolgálatába állította s a levéltárak tevékenységét egyoldalú irányban foglalkoztatja. Nem akarunk e nézettel vitába szállni, csak egyszerűen utalunk nyugati analógiákra, Németországra és Angliára, hol mindez jobban ki van fejlődve, mint nálunk. Az ősfá nagyiparosokról pedig teljesen egy véleményen vagyunk a cikk írójával. A levéltárosoknak az érvényben levő Vármegyei Ügy-

viteli Szabályzat a magánfelek részére való kutatást megengedi. Hogy ezeknek a kutatásoknak a terjedelme néha nagyobb mértéket öltött, az is előfordult; de azt is mérlegelni kell, hogy a magánfeleknek, a közönségnek, mi áll inkább érdekében: a levéltáros megbízható munkásságát venni-e igénybe, aki minden kiadványáért hivatali állásával felelős és ezért igen mérsékelt tiszteletdíjakra tarthat számot, avagy az u. n. kamarási irodákhoz fordulni, amelyeket a cikk írója igen elmésen aposztrofál?! A cikk befejezése a következő:

„Ezekhez járult, hogy a mai, rengeteg munkaerő fogyasztással dolgozó megyei közigazgatás a nagyobb minősítéssel, intelligenciával és munkaképességgel bíró levéltárosokat a maga különös céljaira egészen kisajátította. Az ugynevezett jól használható levéltárosok többnyire mint állandó szakreferensek — anyakönyvi, vizügyi rendes előadók — működnek. Sokan a magukban véve is elég dolgot adó állami anyakönyveken kívül alig ismernek egyebet a levéltárból, mint az újabbkori alispáni és közigazgatási bizottsági aktákat; hetven százalékban irattárosi teendőket végeznek, sőt akad közöttük olyan is, a ki még a gondjaira bizott levéltár kulcsával sem rendelkezhetik, jóllehet az erkölcsi és anyagi felelősség elsősorban őt terheli. Nem csoda tehát, hogy panaszkodnak és mód nélkül el vannak keseredve, kivált mikor azt tapasztalják, hogy szerencsésebb helyzetben lévő kartársaik, akik tisztán csak levéltárosi hivatásuknak élhetnek, idejük nagyrésztét a nemesi ügyeknek szentelik, azzal a levéltár rovására egész bátorosan, iparszerűen foglalkozhatnak, mert a kötelességmulasztás következményeitől megóvják őket az ellenőrzés hiánya.

Ezek a szomorú tapasztalatok arra indították Csánki Dezső dr. országos főlevéltárost, aki úgy is mint a történelem művelésére alakult s a hazafias szellem ébrentartására hivatott Magyar Történelmi Társulat ügyvezető alelnöke és a Tudományos Akadémia Történelmi Bizottságának elnöke állandó figyelemmel kíséri s bizonyos tekintetben irányítja a levéltári ügy fejlődését, hogy a pusztulásnak indult nemzeti közkinccsek megmentése érdekében a belügyi kormánytól felszólaljon. Fölter-

jesztésében kifejtette, hogy a megyei levéltári intézménynek rohamos hanyatlása annál nagyobb aggodalomra ad okot, mert a levéltárak mostani állapotukban nem hogy tudományos rendeltetésüket teljesítenék, de még a bennük fölhalmozott történeti emlékek gondozása és biztossága tekintetében sem nyújthatnak kellő garanciát. A nagyobb veszedelem elkerülése céljából tehát azt indítványozza, hogy a közigazgatásnak immár küszöbön álló rendelkezésével kapcsolatban a levéltárak minél előbb állami felügyelet alá vétessenek. Ebből a célból megfelelő tudományos készültséggel rendelkező szakférfiu kiküldését javasolja, a kinek kötelességévé tétessék, hogy valamennyi megyei levéltárat rövidesen megvizsgálván és tanulmányozván, állapotukról körülményes jelentést s a szükséges intézkedésekre nézve az ellenőrzésre jogosult minisztériumnak okadatolt javaslatot tegyen.

A javaslat folytán a belügyminiszter dr. Komáromy András országos levéltárnokot biztatta meg a levéltárak megvizsgálásával és működéséhez a törvényhatóságok támogatását kérte leiratában.

Igen örvendünk e ténynek, mert az első lépés a vármegyei levéltárak állami felügyelete alá helyezésének, esetleg államosításának. A belügyminiszter megbízottja siralmas állapotokat fog találni a vármegyei levéltárak közt, elsősorban a levéltárak elhelyezése tekintetében, meglátja azok túlzásfóltságát, padlásokon, pincékben, piszkos odokban; látni fog levéltárosokat, akik (főiskolai képesítésük ellenére) anyakönyvvezetők, igen sok helyen irattárosok, esetleg az irodai szerek, nyomtatványok, (régebben a marhalevelek) kezelői is; de majd elérkezik derültebb tájakra, ahol a kultura szellője kifujta a levéltárak évtizedes porát s az elmékből is a konzervatív felfogás *quieta non movere* kényelmes jelszavát, ahol a levéltárnak tágas, levegős helye van, mert sem börtönnek, sem istállónak nem szolgált a rendi vármegye fénykorában, ahol örömmel dolgozik a hivatásának élő és azért lelkesülő iródeákja a régi vármegyének. Mi sokat várunk e felügyeleti vizsgálattól, amely a levéltárak eddig elhanyagolt ügyét felszínre hozza és ha sorsunkon változtatni hivatott, azon csak javíthat. (— a)

Egyesületünk köréből.

Elnöki jelentés.

Tekintetes Közgyűlés!

Azok az események, melyek 1913 február 23-án megtartott közgyűlésünk óta a törvényhozás életében folytak le, arra készítettek, hogy elnöki tiszteből folyólag kötelességszerűleg összehívjam a Levéltárosok Országos Egyesületét. Ez alkalommal módjában lesz állást foglalni a levéltárosi kar érdekeinek a vármegyei közigazgatás államosításával várható megoldása körül, nevezetesen a képesítés kérdése és a törvényhatósági (városi és vármegyei) levéltárosok illetményeinek egyöntetű rendezése tárgyában.

Miután mi a jövőnek is dolgozunk és a tervezett törvény is a közigazgatás jövő alapjait akarja reformjában lefektetni, fontosnak és megvalósítandónak tartjuk a közigazgatás reformjával kapcsolatban reámutatni a levéltárak reformjára is. Ezzel a kérdéssel előbb utóbb foglalkozni kell a közvéleménynek és a törvényhozásnak egyaránt. Az alkotmányos éra óta, a magyar nemzeti állam fokozatos kiépítése nagy művével intézmények létesültek, a már meglévő intézmények keretei bővültek a nemzet kulturális és gazdasági életének kifejlésével. Csak az igazságügyi és pénzügyi reformokra kell reámutatnunk. Az adófelügyelői intézményből a pénzügyigazgatóságok szerve fejlődött ki és a maga szövevényes gépezetével az állami adminisztráció gazdasági alapjául szolgál; a judikatura terén a kir. ítélőtáblák decentralizációja, az új bünvádi perrendtartás, az esküdtszék intézménye, és az új sommás eljárás a bíróságokat egész más képre formálta át 1872. óta, amikor a közigazgatástól elválasztatott. Mindezek maguk után vonták a hivatali tárgyalások okirattárának természetes növekedését, úgy, hogy ma nem alap nélkül állítjuk, hogy gondot okoz az állami kormányzatnak ezen felhalmozódott anyag elhelyezése. Más oldalról a káptalani és hiteles helyi levéltárak elhagyatottsága, a becses történeti anyag parlagon heverése és kihasználatlan volta is valamelyes megoldást sürget. Ezért szinte kézenfekvőnek látszik a megoldás a levéltárak

államosításával és ez nem más, mint a kerületi állami levéltárak létesítése, hova a vármegyék, állami hatóságok és intézmények — a káptalani levéltárak is — a tulajdonjog érintése nélkül — beosztandók lennének, amit azt a fejlettebb közigazgatással rendelkező nyugati államokban is láthatjuk.

A levéltárak államosítása viszont a levéltárosi kar képesítési kérdését veti felszínre, mely az 1883. I. t.-c. tarthatatlan és idők folyamán elavult e tárgyú intézkedését lesz hivatva a kornak megfelelően rendezni. Hogy ez mennyire nem illik be a mai viszonyok közé, elég legyen arra hivatkoznunk, hogy karunk 75%-ának van főiskolai képesítése. A képesítés kérdése tehát a legsürgősebb feladatok egyike és nekünk azon kell lennünk, hogy ez karunk érdekeinek és igényeinek megfelelően rendeztessék.

A képesítés rendezése maga után vonja az illetmények új szabályozását és ezek előtt előtt azoknak a sérelmeknek orvoslását, amelyek az 1912. LVII. és LVIII. t. cikkekben körvonalazott elvek alapján szenvedett a levéltárosi kar.

Jelentem, hogy időközben Egyesületünk folyóirata, a Levéltárosok Lapja dr. Alapi Gyula kartársunk szerkesztésében megindult és annak már 3-ik füzeté is megjelent, hogy kapcsolatul szolgáljon közöttünk, kik eddig egymástól távol magunkra hagyatva, elszigetelve éltünk. Ennek tulajdonítom azt is, hogy időközben 10 kartársunk lépett Egyesületünk kötelékébe, kikkel együtt tagjaink száma 75-re emelkedett. Vannak, sajnos, kartársaink, akik hiányzanak még sorainkból; a közöny, fásultság oka-e ennek? nem kutatjuk; mindenesetre szeretnők teljesnek látni a csatasort az érdekeinkért megvívandó harcok előestéjén!

Ezekben kívántam reámutatni teendőink programjára, melyet a közgyűlés bölcs elhatározása és birálata alá bocsátok.

Zombor, 1913 október 1.

Popovits Sebő

Bács-Bodrog vármegye főlevéltárosa
és tb. főjegyzője, elnök.

Jegyzőkönyv,

melyet felvettünk Budapesten 1913 október 14-én a Törvényhatósági Levéltárosok Országos Egyesületében Popovits Sebő elnöklete és dr. Alapi Gyula jegyző közreműködésével tartott rendkívüli közgyűlésében.

1. Az elnök üdvözli a megjelent kartársakat, vázolja a rendkívüli közgyűlés megtartásának indokait és megnyitja a gyűlést. Felhívja dr. Alapi Gyula jegyzőt az Elnöki jelentés bemutatására.

Felolvastatván, tudomásul veszi a közgyűlés és az egyesület folyóiratában való kiadását elhatározza.

2. Dr. Alapi Gyula, a Levéltárosok Lapja szerkesztője bemutatja a szerkesztő-bizottság jelentését és a nyomdai számlát.

Több elismerő felszólalás után a közgyűlés tudomásul veszi a jelentést, a számlára történt fizetéseket s a dolgozótársaknak köszönetét és elismerését fejezi ki

Ezzel kapcsolatban Miskolczy-Simon János főtítkárr indítványt tesz, hogy a szerkesztő munkáját az egyesület évi rendes tiszteletdíjjal honorálja.

A közgyűlés a pénztári állapothoz képest e címen egyelőre 200 K-t megszavaz a szerkesztő részére és annak kilizetésére a pénztárost felhatalmazza.

3. Olvastatván Molnár Mihály vál. tag indítványa a közigazgatás államosítása tárgyában folyó törvény előkészítési munkálatoknál a levéltárosi kar helyzetének javítására irányuló lépések sürgős megtétele iránt,

a közgyűlés többek hozzászólása után a küldöttség útján való újabb kérelmezést nem tartja célravezetőnek, mert a levéltárosok egyesületének a közelmúltban be-

nyújtott memorandumai a belügyminisztériumban fekszenek; ellenben megbizta az egyesület vezetőségét, hogy ez irányban a kar érdekeit képviselje.

4. Dr. Alapi Gyula két előterjesztést tesz tiszteleti tagok választására, melyeket tüzetesen megokol.

A közgyűlés egyhangu lelkesedéssel tiszteleti tagjai sorába választja: Némethy Károly belügyminiszteri államtitkárt, aki a levéltárosi kar iránt érzett őszinte jóindulatát a közelmúltban ismételtén is kifejezésre juttatta, valamint dr. Csánki Dezső országos főlevéltárnokot, a Magyar Történelmi Társulat ügyvezető alelnökét, a magyar levéltárosi kar példás munkásságu vezérét. A megválasztatásról szóló határozatok átadását a közgyűlés kebeléből választott küldöttségre bizta.

5. A jegyző felolvassa Rexa Dezső vál. tag indítványát a vizikönyvek vezetéseért járó és a törvényhatóságok javára fizetendő díjak egy részének a Levéltárosok Országos Egyesülete rendelkezésére bocsátása iránt.

A közgyűlés bár az indítványt mindenképpen helyesli, azért nem tartja kivihetőnek, mert a legtöbb törvényhatóság nem szedi be a szóbanforgó díjakat. Az egyesület céljainak támogatására azonban más megoldást keres.

A tárgysor kimerültén, az elnök az ülést be-rekeszti.

Kmft.

Dr. Alapi Gyula

Komáromvármegye főlevéltárosa,
jegyző.

Popovits Sebő

Bács-Bodrogvármegye főlevéltárosa és tb főjegyzője, elnök.

Magyarország Címeres Könyve.

(Liber armorum Hungariae.)

(Bevezette: *Andrássy Gyula gróf*, valóságos belső titkos tanácsos, a Magyar Tud. Akadémia tagja, országgyűlési képviselő. — Szerkesztik: dr. Alapi Gyula, Komárom vármegye levéltárosa, Dongó Gyárfás Géza, Zemplén vármegye levéltárosa, Gorzó Bertalan Szatmár vármegye levéltárosa, dr. Magasházy Béla, Borsod vármegye levéltárosa, Osváth Lajos, Bihar vármegye levéltárosa, Pálmay József, családtörténetíró Marosvásárhelyt, Pethes Kálmán, Szolnok-Doboka vármegye levéltárosa, Romhányi János, Nyitra vármegye levéltárosa. I. kötet, 1913. Grill Károly könyvkiadóvállalata, Budapest 4°, 16+144 lap, 96 tábla.)

Összefoglaló címergyűjteményünk kisebb monografiáktól eltekintve eddig nem volt. A magyar címereket idegen nyelvű gyűjtemény¹ közölte, melyet Nagy Iván, legkiválóbb család-történetírónk kezdett meg és Csergheő Géza és Csoma József heraldikusaink fejeztek be. Ennek a munkának legnagyobb hibája adatainak fogyatékosága volt. A szerkesztőkben nem

hiányzott a teljességre való törekvés, de természetes: egy vagy két embernek nem áll módjában az összes közlevéltárak anyagát felkutatni, megismerni és feldolgozni s így a Siebmacher-féle gyűjtemény bizony hézagos maradt.

Ezt a nagy hiányt pótolni a vármegyei levéltárosok igyekeztek először és őszinte elismerést érdemel az a — kedvezőtlen gazdasági konjunkturakon hajótörést szenvedett — kísérletük, mellyel e nagy munkálatot saját kiadá-

¹ I. Siebmacher's Wappenbuch. Der ungarische Adel von Géza v. Csergheő und Iván v. Nagy. Nürnberg. Bauer u. Raspe 1885-1887. I-IV. Suppl. band 1894.

sukban óhajtották a szakemberek és a közönség rendelkezésére bocsátani. E munkából csak az első, tájékoztató füzet jelent meg, ez után a kiadást az ismert Grill Károly kiadó cég vette át, de a szerkesztői gárda, kiket fentebb elősoroltunk, megmaradt, sőt az magát állandó munkatársakkal egészítette ki, hogy így a munka teljességét lehetőleg biztosítsa.

Ez alapján sikerült is a szerkesztőségnek. Igen természetes, hogy minden címert kiadni teljes lehetetlenség, mert összegyűjtésük leküzdhetlen akadályokba ütközik. Számolni kellett tehát a helyzettel és kiindulási talapzatul a vármegyei levéltárak címeranyaga kínálkozott. Sok-sok ezer címer van ezekben felhalmozva és szórványosan ismertetve is. Rendszeres feldolgozás erről még nem jelent meg.² Tehát az Országos Levéltár, a Nemzeti Múzeum és az Erdélyi Múzeum levéltárán kívül a vármegyei levéltárak címeranyaga, mely az élő nemességi gyakorlat és az időközi vizsgálatok eredményeiből gyűlt egybe, kétségtelenül elsőrangú forrásul szolgál Magyarország Cimeres Könyvéhez. A címeres könyv szövegrészében Abauj, Alsófehér, Arad, Árva, Bács-Bodrog, Bars, Baranya, Bereg, Bihar, Borsod, Csongrád, Győr, Hajdu, Heves, Hont, Hunyad, Kolozs, Komárom, Krassó-Szörény, Mármaros, Maros-Torda, Nógrád, Nyitra, Pest, Sopron, Szabolcs, Szatmár, Szepes, Szilágy, Szolnok-Doboka, Temes, Torna, Turóc, Udvarhely, Ung, Vas, Veszprém, Zala és Zemplén vármegyék levéltáraitra történik hivatkozás, tehát a vármegyék levéltárainak felénél nagyobb része van képviselve, mert az alföldi nagy vármegyék és a nemzetiségi vármegyék levéltárai aránylag csekély Nobilitaria anyaggal rendelkeznek. Mindenesetre szerettük volna látni a hiányzó néhány nagyobb vármegyét is e műben (Liptó, Pozsony, Szepes, Trencsén stb.), hol a nemességi anyag számottevő.

A vármegyéken kívül Kassa, Kolozsvár, Marosvásárhely, Sopron, Székesfehérvár törvényhatósági- és Jászberény, Nagybánya rend. tan. városok levéltárai is vannak említve a munkában, ezenkívül az esztergomi hercegprimás, székesfőkáptalan, egri főkáptalan, csanádi, pécsi, szepesi, váci, váradi káptalanok, a jászói és leleszi

² Horváth Sándor sokat ígérő kritikai munkája Rexa Dezső összefoglaló gyűjteménye az ötödik, az első füzetnél megakadt.

és kolozsmonostori konventek, a kolozsvári, mármaroszi, marosvásárhelyi és sárospataki ref. kollégiumok, az ujtordai ref. egyház, Gyéres község, a kassai Rákóczi- és a Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy) levéltárai. De több magánlevéltár is megnyílt a szerkesztőség előtt és becses anyagukból hozzájárultak a mű kiegészítéséhez, így: a Barkóczy, Békássy, Bydeskuthy, Csaplovics, Csoma (Csoma József, a neves heraldikus igen értékes munkássággal működött közre a mű megjelenésén), Diószeghy, Fáy, Fövényessy, báró Jeszenák, Kiss Bálint cs. és kir. kamarás, Kubinyi, Madossevich-Horváth, Pálmay, Róth, Szadeczky, Thurzó, Vécsey báró és az első helyen említendő Teleki család gazdag levéltára szolgált forrásul a munkához, melyeket az egyes családok közlései egészítenek ki.

E közvetlen források mellett genealogiai irodalmunk szolgáltatta a munkához az adatok többi részét. A folyóiratokban szétszórta megjelent adatok, egyes vármegyék és családok monografiái, tudományos intézetek kiadványai lelkiismeretes felhasználásával találkozunk a nagy műben, mely a Siebmacher-féle gyűjteményt veszi első sorban figyelembe. De míg a Siebmacher A-Cz anyaga 1129 címet ad közre, addig Magyarország Cimeres könyve 1637 címet; ez a szám mutatja a két mű közt fennálló arányt, a teljesség szempontjából, mely ily gyűjteményeknél az első és főszempont, a két mű között levő különbséget egész világosan kifejezi.

Az említett 1637 szám azonban csak a címer *ábrázolásokra* vonatkozik, azonban a szövegrészben jóval több a címerek száma, melyek forrása és holléte mindenütt gondosan fel van említve. Az A-Cz anyag valójában 3677 család címeréről nyújt tájékoztatót és ehhez ad 1620 ábrát. A munka rendszere az, hogy vagy cimerrajzot, vagy ennek híján kimerítő leírást közöl és a hivatkozást, hogy az illető címer hol található, sohasem hagyja el, ami különösen becses és nélkülözhetetlen forrásmunkává teszi a genealogusok számára; gyakran pedig kamarási ösfákra történik hivatkozás vagy a belügyminiszter elismerésére, idézve a jóváhagyás számát is.

A címerek rajzai hűek és heraldikai szempontból nem kifogásolhatók. A színnyomás pedig a kromolitografia mai technikája színvonalán van és a legtöbb címer öt színnel van

nyomva; kivételt csak a pecsétek tesznek, amelyek vörös alapszínéből emelkedik ki a fekete cimerrajz.

A szerkesztő — úgy tudjuk, a cimerek festője és rajzolója is — lelkiismeretes munkát végzett. Ezt a hamisítványok falsorolásával (Balogh de Malonta, Basoghi, Csernyakóczy alias Szabó, Czuka-Szabó) is igazolja, amelyek a cimtárból törleendőek. Gondosan megjelöli a gyakorlatban kialakult (pl. Barcsay), vagy a forrástól (pl. Siebmacher) való eltéréseket (Buzinkay, Császár de Füzesabony, Cserényi, Czuppon, Czvetkovics stb.) Részletezése azonban a másik végletbe sodorja, t. i. azonos családokat külön tárgyal, (Baichy és Bajcsy, Barbél, Borbél, Borbély), a mi az áttekinthetőség rovására megy; pl. kevés értelme van az ilyen osztályozásnak: Ajtai, Ajtaj, Ajtay, Bányai és Bányay, Baranyi, Baranyaj, Baranyay és Baronyay, Czirke és Csirke de Huszt, Csók és Czók de Hosszuasszó, Csindery és Czindery, Csikmántori és Czikmántory, mert tudjuk, hogy ez csak az ortografia alárendelt és jelentőség nélkül való kérdése, ami nem jelent semmit az oklevelekben, legkevésbé külön családhoz való tartozást. Itt egyedül az előnév lehet iránytadó az egyes családok elválasztására. Néhol a sorrend laza. (Bende.)

A cimerek közlésénél elég ovatossággal jár el. Itt jól tudjuk tág tere nyílik a kritikának és a tartózkodásnak. Családi közléseknél mindez ki van zárva, éppen azért a családi adatok nagy ovatossággal volnának kezelendők. A szerkesztőség felemlíti egyhelyütt (Csopey), hogy ovatosságból nem veszi fel, ellenben kritika nélkül használ olyan forrásokat, amelyek csak kritikával használhatók. (Magyarország vármegyei és városai) és sok önkényes adatot tartalmaznak. Nem oszlat el kétséget az ilyen közlés: Lengyelországból érkezvén, később (?) magyar nemességet nyert (Balugyánszky de Felső et Alsó Olsva) avagy a Burián de Nagycsepcsény címer. Fölösleges a *Benesch* de Beneschau család felvétele, mely nem magyar. Az adatok közlése (kihirdetés stb.) hiányzik ezeknél a címereknél: Aspremont—Linden, Auersperg gróf, Avakumovits, Bachich, Baló de Nagybacon, Bangya, Bányay, Baranyai de Csehi, Boday, Bogvár, Boró, Bortenstein báró, Bozsaky, stb., me-

lyeknél vagy a levéltári hivatkozás maradt el, vagy a kihirdetés megtörténte, vagy a felhasznált adat hollétéről nem ad számot a szerkesztő, vagy hiányosan közli (Berecz úrnál, Takács úrnál, Debrecen, ez nem elég.)

A hivatkozás és utalásokra, mely az áttekintést és a mű használhatóságát fokozza, szintén van észrevételünk. Az utalásnak mindig meg kell történni, ahol a család ragadványnevet visel; ezt nem találjuk meg minden esetben (Borbély de Zilah alias *Balogh*, Borbély alias *Aranyos*, Csonka aliter *Borbély*) Ezt azért említjük meg, mert ennek jó része a következő köteteknél pótolható lesz.

Némely hibát kell még helyreigazítanunk, mely ha ilyen nagy anyagnál előfordul is, azon megütközni alig lehetséges, de néhányat felemlítünk a jövő munkája érdekében. *Bathó*. Az impetráns nem György, hanem Gergely; a címer heraldikailag sem helytálló, mert az oroszlán a pajzs jobb oldala felé fordul; a címertakarók *Baranyay* de Bodorfalva. A család a bodorfalvi előneve mellett *sákosfalvi* előnév használatára is jogosult és azt használja is. *Barócs* de Barócz Barócz *vel* Barócz helyett. *Bogyay* de Várbogya és Nagymad (Nagymád h.) Középkori (és nem XVIII. sz.) donációs család. *Beliczay* de Jeskófalva. A nemesség eredete kétséges. *Botka* de Kis Lapás. A címeres levélben az előnévnek nincs nyoma. *Boncz* de Bonczhid. Két teljesen különböző család van itt összefoglalva. A másik Boncz család nem él a „bonchidi“ előnévvel. *Bökönyi* de Bököny. Helyesebben Beökönyi *Beökönyi*; itt hiányzik Najmajer névvel való vonatkozás, melyet 1868-ban változtattak meg. *Csákány*. Hibás közlés *Csákváry* helyett.

Rosszul hangzik fülünknek az ismételve előforduló *cs. kir.* kamarás elnevezés, a közjogilag helyes *cs. és kir.* kamarás helyett (Bor-nemisza, Barabás de Márkusfalva stb.) *Hiteles* asessort olvasunk egy helyt hites helyett (Bán), *Országos Nemzeti Múzeum* fordul elő Magyar Nemzeti Múzeum helyett. *Nemességügyi* bíró (Bakay) valószínű a *iudex nobilium* (*judlium*) szolgabíró helyett, mert külön nemességügyi bírakat nem ismerünk. A helyesírás néhány anakronizmusától eltekintve (pl. ilyen írásmóddal találkozunk: Sigmond király (Bárczay),

Rákóczy Sigmund (Bedeő); Székelylőfő lófőszékely helyett is előfordul. (Balás). Nem szeretjük olvasni az ilyen keresztneveket, melyeknek van magyar jelentésük is: Melchior (Ary) Tadäus (Attems) Hieronim (Bors) a magyar Menyhért, Tádé, Jeromos stb. helyett. Idézi egyszer-kétszer a leleszi *káptalan*-t konvent helyett (Bozsoki). A helynevek írásánál is egyöntetűbb eljárást kell követni. Nem írunk Szathmár-t és Borsód-ot. S hogy minden észrevételünket kimerítsük, a rövidítések terén egyöntetűséget szeretnénk látni, azt, amit a rövidítések magyarázatában olvasunk. (Siebmacher rövidítése) Siebm. W. helyett találunk W. U. A., Ung. A. stb. variánsokat L. R. (libri regü) helyett Kk. (Királyi könyvek). stb.

A sajtóhibától lehetőleg szeretnénk volna mentesnek látni ily monumentális szép művet.

Sajnos, e tekintetben a könyv sok kívánnivalót hagy fenn s a szövegben előforduló sajtóhibák javítása azoknak csak egy kistöredékét adja. Erre a kiadónak kellene nagyobb gondot fordítania, mert ily munkánál a nyomdai korrektúrával megelégedni nem szabad. Reméljük, a többi kötetnél ez a kifogás elesik.

Az előadottak alapján genealogiai irodalmunk nagy nyeresége gyanánt üdvözljük e munkát, melyre büszkén hivatkozhatik a levéltárosi kar. Nem hiányozhatik ez egy könyvtár- és levéltárból sem, mert évtizedeken át forrásmunkája lesz a genealogusoknak. A szerkesztőségben szeretnők látni az Országos Levéltár, a Nemzeti Múzeum és az Erdélyi Múzeum levéltárainak egy-egy genealogiával foglalkozó tisztviselőjét.

—/ —/—

Levéltáraink köréből.

Tisztelgések. A Törvényhatósági Levéltárosok Országos Egyesülete *Némethy* Károly államtitkárt és dr. *Csánki* Dezső országos főlevéltárnokot tiszteleti tagjai sorába választotta. Az erről szóló határozatokat október 14-én nyújtotta át *Popovits* Sebő egyesületi elnök vezetése alatt *Köszeghi* Sándor egyesületi alelnök, *Miskolczy-Simon* János főtitkár, *Romhányi* János pénztáros, *Molnár* Mihály vál. tag és dr. *Alapi* Gyula jegyzőből álló küldöttség. *Némethy* államtitkár a küldöttséget szívesen fogadta és annak a reményének adott kifejezést, hogy a levéltárosi kar érdekében hivatali hatáskörében lesz alkalma figyelmüket viszonzni. *Csánki* Dezső hosszabb beszédben vázolt a küldöttségnek és kifejtette azokat az irányelveket, melyeket a vármegyei levéltárakról magának megalkotott. Igéretet tett, hogy a kar érdekeit tőle telhetőleg szíven viseli és a közigazgatás küszöbön levő államosításával, amennyiben erre alkalma nyílik, meg fogja védeni. Ezután a küldöttség tagjaival lekötő előzenéséggel beszélgetett levéltár kérdésekről.

Károlyi Árpád nyugalomba vonult. *Károlyi* Árpád, a wieni cs. és kir. házi, udvari és állami levéltár igazgatója, a M. Tud. Akadémia rendes tagja a múlt év végével nyugalomba vonult. *Károlyi* Árpád, a kiváló történet-

író, 1877-ben lépett a wieni cs. és kir. házi, udvari és állami levéltár szolgálatába, melynek 20 éven át volt igazgatója. E nagy kitüntetés kevés magyar tudósra jutott még osztályrészüln. Érdemes történetírói munkája elismerésül a M. Tud. Akadémia 1880-ban tagjai sorába választotta meg. 1893-ban *Salamon* Ferenc tanszékére hívta meg a budapesti egyetem, de ennek nem tehetett eleget. Magyarország XVI. és XVII. századi történetéhez nagybecsű dolgozatokat írt és szerkesztette Magyar Országgyűlési Emlékeket. Nyugalomba vonulása alkalmával államtitkári címet és magas kitüntetést nyert.

Dongó Gyárfás Géza. Nagyérdemű kartársunk mostanában töltötte be hatvanadik esztendejét. Egy tudományos és munkás életpályát jelent ez a név, melynek viselője nem régi levéltárnok, de hivatása, hajlamai régóta erre a pályára terelték működését. Még Zemplén vármegye főszámvevője volt, mikor az „Adalékok Zemplén vármegye történetéhez“ c. folyóiratot megindította vármegyéje megértő, lelkes támogatásával. Husz vaskos kötet „Adalék“ van már együtt, melynek ezer- és ezernyi sora került ki tollából. Vármegyéje igazán hálás lehet érte, hogy levéltárát tíz évvel ezelőtt, 1903-ban gondjaiba vette, mert benne történe-

tének, multjának hivatott krónikását nyerte meg. A Zemplén c. lapban olvastunk egy cikket ez alkalomból, mely „Zemplénavármegye kalamárisa“ cím alatt méltatja érdemes kartársunk munkásságát. A sok szeretettel megírt cikkből a következőket közöljük:

A magyar kulturának egyik igen jentékeny munkását üdvözik ezen sorok, aki határt nem ismerő tudását teljesen Zemplénnek szentelte. Bár Dongó Gyárfás Géza oly egyéniség, aki bármely téren kiválókat alkotott volna, ő annak a megyének dicsőségét hirdeti, amely évtizedeken át vendégszerető új otthont nyújtott neki. Itt élte le boldogabb napjait hűséggel imádott, szerető hitvese mellett, akit oly mély, benső gyásszal sirat még ma is, aki törekvéseinek legigazabb megértője és támogatója volt és aki magasztos életcélját a legelsőbben és legjobban tudta megérteni. Itt nevelte a haza jelentékeny szolgálatának gyermekeit. Itt találta meg azon, bár kicsiny, de hűséggel vele kitartó baráti kört, amely oly készséggel szolgálja ambícióit. Itt készített elő egy generációt a magyar művelődés sáfárjaiként. Ezen lapok hasábjain szántotta kalamárisa a legszebb és a legtermékenyebb barázdákat Zemplén javára évek hosszú sorain: télen-nyáron, jó időben, rossz időben. Innen szóljon hozzá legmelegebb érzelmekkel a köszöntő szózat diszes pályafutása mai határjelző napján, élete tartalmas éveinek hatvanadik fordulóján.

Midőn még Magyarország vármegyei aktakincsei teljesen némák voltak, midőn még széles e hazában senki sem gondolt arra, hogy évszázados dokumentumaink mily sok dicsőséget rejtegetnek, midőn még alig figyeltek azon archivumokra, amelyeket a honi megyei székházakban őriznek, Dongó Gyárfás Géza saszeme és éles eszü judiciuma felfedezte nekünk azon beszédes iratokat, amelyek örök nagyságban hirdetik a magyar erény küzdelmeit és diadalaikat a kisebb székhelyeken és azon néha hibás, de legtöbbször dicső fényben ékeskedő hazafias fellendüléseket, amelyeknek szemtanúi voltak ezen fiók parlamentek. Mint minden hatalmas épület szilárd alapra van fektetve, úgy hazánk évezredes meginghatatlansága arra a honfi erényre támaszkodik, a mely évszázado-

kon át megnyilvánult a megyei tanácskozásokon és összejöveteleken. Ha hiba volt benne, a magyar sinylette meg, ha nemes gondolkodás vezényelte, akkor hazánk látta hasznát.

Ennek a sokféle vonatkozásokra kiterjedő több évszázados eseményeknek eddig még legjelentősebb mozzanatai tekintetében sem méltányolt nagyhorderejű történetnek felkutatására vállalkozott a legnemesebb rabies divinával Dongó Gyárfás Géza. Ebben a munkában kalamárisát oly kitartó buzgólkodás vezényelte, amelytől még a Gondviselés sem vonhatta meg támogató kegyelmét. Azon iratcsomó, amelyet porlepetten Dongó vett kezébe talán évtizedek pihenő érintetlensége után, mindig mond egy meg nem írott történeti részt hazánk történeti multjáról.

Azonban Zemplénavármegye kalamárisa leközli az Adalékokban az író hátsó gondolatait és a cselekvő és szenvedő emberek igazi szerepeit is. Ezért hű tükre folyóirata Zemplén évszázados multjának. És itt az igazi tudós méltányossága a legfinomabb tapintatossággal jár el. Nem ismer különbséget ember és ember között. Éppen úgy nyújt igazságot a „nemtelen“-nek, mint a nemesnek. Soha felekezeti különbséget művelt lelke nem nyilvánít meg. Mindennütt csak a szépet és a jót keresi. És ahol ezt megtalálja, örül a szive, felcsillámlik igaz boldogságban a szeme, amely mintegy önkéntelenül ajkára adja a szavat: Mindenkoron voltak eszményi emberek. Mert Dongó Gyárfás Géza eszményi nemességű gondolkozást rejt szivében.

Minden komoly tudományos és hazafias igyekezetet a végtelenségig nagyrabecsül. A mellett, hogy mások iránt elnéző, hibákat megbocsátó, maga iránt a kiméletlenségig szigorú. Képes egyetlenegy, mások előtt jelentéktelennek látszó adat miatt az egész levéltárban órákig kutatni és napokig valósággal nyugtalan, ha egy felvetődött kérdést megfejteni nem tud.

Olyan lelkiismeretes, mint amilyen férfiakat csak a tudós német egyetemek tudtak nevelni világhírű professzoraikban. És csak a magyar viszonyok nehézségeiben rejlik, hogy a vidéki elszigeteltség közepette élő tudós eddig még általános országos elismerésben nem részesült.

Dr. Goldberger Izidor.

Az országos levéltár köréből. Dr. Lutter János országos levéltári segédfogalmazó az egri jogakadémiára a római jog tanszékére neveztetett ki.

A komáromvármegyei levéltár látogatói. Előkelő látogatói voltak a Komáromvármegyei levéltárnak: *Jankovich Béla* vallás- és közoktatásügyi miniszter tekintette meg, ki a komáromi tanintézetek megtintése céljából két napon át Komáromban időzött. A miniszter gazdaságtörténeti ügyek iránt érdeklődött és megtekintette a vármegyei levéltár árpádkori okleveleit. — A komáromi kulturház felavatása alkalmával pedig *Benedek Sándor* államtitkár látogatta meg a levéltárat, hol az előkelő vendégeket dr. Alapi Gyula főlevéltárnok kalauzolta és adta meg a kívánt felvilágosításokat.

Levéltár vizsgálat. Biharmegye szépen rendezett gazdag levéltárát *Miskolczy Ferenc* főispán és *Fráter Barnabás* alispán meglátogatták és mind a hűségét megtekintették. A főispán nagy figyelemmel érdeklődött a levéltár anyaga iránt és elismerésének adott kifejezést a levéltárban észlelt kifogástalan rend felett. Az alispán egyuttal felhívta *Osváth Lajos* főlevéltárost, hogy tegyen előterjesztést az 1828–1895-ig hiányzó felekezeti anyakönyvek beszerzése iránt.

Nyugalomban. *Fodor György*, Szatmárnémeti sz. kir. város levéltárnoka hosszú szolgálata után az 1913. év őszén nyugalomba vonult. *Fodor György* 1836 május 30-án született és a református teológiai tanulmányokat végezte. Polgári iskolai tanár, előbb pedig lelkész volt és innen lépett 1883-ban városi szolgálatba és 1887. óta pedig mint levéltáros szolgált. A városi levéltárosok helyzetével több cikkben foglalkozott *Koncz Ákos* Debrecenben megjelenő lapjában, *A város-ban*.

Országos levéltári fogalmazói vizsga. *Urbán Iván* báró, Aradvármegye főispánja nagyselmeci *Thold Orbán Imre* vármegyei főlevéltárnokot, a ki 1913 október havában tette le sikerrel az országos levéltári fogalmazói szakvizsgálatot, e magasabb képesítésre és eddigi kiváló munkásságára való tekintettel a VIII. fizetési osztályba nevezte ki. — Ujabban értesülünk, hogy *Molnár Géza* kartársunk, Alsófehérvármegye főlevéltárosa, az országos levéltári fogalmazói vizsgát sikerrel tette le és ez alapon a VIII. fizetési osztályba lépett elő.

Uj tagjaink. A Törvényhatósági Levéltárosok Országos Egyesülete tagjai sorába dr. *Miklós Zoltán*, Selmec- és Bélabánya that. jogu városok főlevéltárosa, dr. *Molnár István* Somogy várm. főlevéltárosa és *Székely László* Torda-Aranyos várm. főlevéltárosa és *Gálocsy Zoltán* Ungvm. levélt. rendes tagokul léptek be.

Levéltári kutatások. A napi sajtóból értesülünk levéltáros kartársaiuk két érdekes munkájáról. Dr. *Gárdonyi Albert* Budapest székesfőváros levéltárosa a budai vérmézőre vonatkozó levéltári kutatás közben *Martinovics apát* és társai sírja helyét megállapította. Erről a nevezetes eredményről a budapesti sajtó hosszabb közleményekben számolt be. — A Pécsi Napló 1913 okt. 12-ik száma pedig *Cserkúti Adolf* városi főlevéltáros tollából hoz érdekes közlést a pécsi *Hamerli ház* multjáról, mely történeti és családtörténeti (a kihalt *Petrovszky* család, a *gyulai Gaal*, *Horváth*, *Pávics*, *Petrás*, *Skerletz*, *Felsőbüki Nagy* családok) vonatkozásainál fogva érdeklődésre számíthat.

Beszüntetett levéltárnoki állás. Szatmár törvényhatósági sz. kir. városban történt az a különös esemény, hogy levéltárosa nyugalomba vonulván, az állását egyszerüen beszüntették. A beszüntetés az új szervezeti szabályrendeletből derül ki, amelyből a főlevéltárnoki állást egyszerüen kihagyta a nemes város. Így előállott az a különös eset, hogy Szatmár városának levéltára van, de levéltárosa, levéltárának vezetője, kezelője nincs. Az új 107. §. „jogi és közigazgatási ügyosztályt” szervez, melynek feladata többek közt az iktató és kiadóhivatal valamint „a levéltár felett való felügyelet.” A 137. §. a polgármester hatáskörét körvonalazza ennek 16. pontja így hangzik: „Felügyel a levéltárra és a levéltár rendbentartására.” A szabályrendelet úgy látszik nem nagy körültekintéssel készült. Szerkesztője nem számolt a köteles törvényekkel és az annak erejével felruházott törvényes kormány intézkedésekkel, melyek a törvényhatóságok levéltáraitól szólnak, azok ügykörét szabályozzák, oda fontos közokiratokat (anyakönyvek, vizikönyvek, választói névjegyzékek, központi választmányi iratok, erdőgazdasági üzemtervek stb.) utalnak. Szatmár városa úgy látszik túlteszi magát a törvény imperatív rendelkezésein. Gondol a levéltár rendbentartására, de hogy ezt levéltáros nélkül, hogy képzelel el, nem értjük. Ajánljuk az esetet az Országos Levéltár vezetője és a belügyi m. kir. miniszterium figyelmébe.

Levéltár selejtezés. Szabadka sz. kir. város levéltárát selejteztetni szándékozik; ezért Balogh Károly főlevéltáros azzal a kéréssel fordul a levéltárakhoz, hol már a selejtezés megtörtént, hogy bocsássák rendelkezésére a selejtezési szabályzatokat, nyomtatványokat és egyéb direktívákat.

Hibaigazítás. Folyóiratunk e számában Nemes-ség igazolás Nyitra vármegyében 1754/55-ben c. közleménynél kimaradt a szerző: Romhányi János neve, ugyanez történt tördelési hiba folytán A Hanzély család c. dolgozatnál is, melynek szerzője Miskolczy-Simon János szerkesztőtársunk. E hiányokat ez úton hozzuk helyre.

A 10 éves selejtezés Alsófehérr megyében. Alsófehérmegye közönsége a vm. főlevéltárnok előterjesztése folytán elhatározta az alispáni iratokra nézve a 10 éves selejtezésnek évenként leendő keresztülvitelét, a még 1902. évben alkotott és kormányhatóságilag jóváhagyott selejtezési terv szerint s a selejtezés felülvizsgálatára az alispán elnökle alatt egy 7 tagból álló, állandó bizottságot küldött ki. Az 1913. évi iratok selejtezendő anyagának összeírása megtörténvén, az így készült alapszám szerinti jegyzék a kiselejtezendő iratokkal együtt bemutatott a felülvizsgáló bizottságnak, mely azt gondosan átvizsgálván, felvett jegyzőkönyvében a végzett munkálatot — csekély módosítással — helyesnek találta. Ennek alapján a törv. hat. bizottság elrendelte a selejtezés tényleges keresztülvitelét, a kiselejtezett iratokra nézve pedig úgy intézkedett, hogy azok egyelőre a megyeház pincéjében helyeztessenek el. A selejtezés tényleg keresztül is vitetvén, az arra vonatkozó iratok — közgyűlési határozat, selejtezés felülvizsgálatáról felvett jegyzőkönyv — felterjesztettek a Belügyminiszterhez. A selejtezést elvégző munkálataival együtt teljesen és kizárólag a megyei főlevéltárnok végezte.

A selejtezés felülvizsgálatáról felvett jegyzőkönyv szerint:

teljesen kiselejteztetett	5312	ügydarab
részben, t. i. némely megőrzést igénylő irat visszatartásával selejteztetett	128	„
egyáltalán nem volt selejtezendő	905	„
Az egész 1913. évi anyag tett	6345	ügydrbot.

Irodalom.

A székely vértanuk és a marosvásárhelyi ref. temető siremlékei. Szerkesztette: Pálmay József. Budapest 1913. Grill Károly könyvkiadóvállalata. 8°, 137 l. térképpel. — A családtörténetnek legelső rangú forrásai az anyakönyvek, azonban mi tudjuk legjobban, akik genealogiával foglalkozunk, hogy országos törvény rendelte ugyan el az anyakönyvek két példányban való vezetését 1829-től, mégis igen kevés levéltárban van meg azok teljes gyűjteménye. A temetők sírfeliratai tehát az anyakönyvekhez hasonlóan egészen közhitelű dokumentumok gyanánt fogadhatók el és érdemes munka ezek összegyűjtésével foglalkozni. Pálmay hasznos könyve jó utba igazítást nyújt a kutatók számára. Első felében a sírkövek nemzedékrendi adatait sorolja fel, a másik részben sírfeliratokat, ma naivnak tetsző versezeteket, melyeket a maguk idejében azonban mindenesetre költői alkotásoknak tartottak, közöl, függelékül 13 család címerrajzát adja. A képek közt a marosvásárhelyi székely vértanuk (Gálffi, Horváth, Török) emlék obeliszkje, valamint a két Bolyai síremléke szélesebb érdeklődésre tarthat számot történeti és irodalomtörténeti vonatkozásainál fogva. A könyv kapható a szerzőnél Marosvásárhelyt, ára nincs megjelölve.

A Nógrádmegyei Közművelődési Egyesület évkönyve. A 83 év óta fennálló Nógrádmegyei Közművelődési Egyesület (Nemzeti Intézet) évkönyvének, a Nógrádi Naptárnak új folyama most jelent meg Balassagyarmaton dr. Fáy Albert vm. főjegyző és Miskolczy-Simon János vm. főlevéltárnok, egyesületi jegyző szerkesztésében, 150 oldalon. Az évente 5000 példányban, nagyjából díjtalanul terjesztett évkönyv történeti tárgyú cikkeket is szokott tartalmazni. A „Nógrádmegye múltjából“ című rovatban a folyó évben a következő közlemények olvashatók: Két levél Buda várának ostromáról; Szendrői Török András alispán temetése; Adatok az utolsó nemesi felkeléshez; Nemeslevelek Nógrádmegye levéltárában. A jövő, 1914. évi évfolyamban pedig a Kuruckedélyesség és Török foglyok Nógrádmegyében című cikkek vannak közölve Mis-

kolczy-Simon János kartársunk tollából. Ugyanő írta a Régi magyar személynevekről szóló közleményt, továbbá a verses beköszöntő, a jegyzőkönyv s az év krónikája című állandó rovatokat; dr. Fáy Albert az évi jelentést. A gazdag szépirodalmi részt is tartalmazó évkönyvet címtár egészíti ki.

Komáromvármegye és város tiszti cím és névtára, VIII. évfolyama jelent meg 1914-re dr. Alapi Gyula, Komáromvármegye főlevéltárosa szerkesztésében. A címtár tartalmazza az említett város és vármegye minden hatósága, hivatala, egyházi, tanügyi, gazdátársadalmi, ipari, kereskedelmi szervezete címét, ezenkívül az egyesületek, pénzintézetek, iparosok, kereskedők címtárát. Ára 2 K. (Spitzer Sándor kny. 164 l.)

Folyó iratok szemléje.

A **Turul** f. é. 3. füzetében dr. Závodszy Levente A Héder nemzetség és a küzéni monostor c. szép dolgozatában e középkori nemzetség eredetére vet újabb kutatások alapján világot. Dr. Wertner Mór befejezi Családtörténelmi kalászat c. dolgozat közzétételét, melyben több középkori idegen családról s a Zákányi család történetéhez szolgáltat összegyűjtött adatokat. Bevilaqua Béla a heraldikai típusok kialakulásáról ír, Rexa Dezső kartársunk Fejérmegye címeres levelei leírását adja. Vegyes rovatban Áldásy Antal szerkesztő Petrus Gentile de Montefalco 1478-ból kelt címeres levelét ismerteti, Wertner Mór Bokodi György királyi jegyző és Pabar hirnök mesterről ír kisebb dolgozatot, Berwaldszky Kálmán a szepesi káptalan levéltárában őrzött nemeslevelek regestáit közli, Simon János kartársunk Závölgye címen a Zách családról közöl vonatkozásokat. Daróczy Zoltán János küküllői főesperes családjának nemzedékrendjét írja meg. Egyesületi közlések után az Irodalom rovat Sörös Pongrácnak, a pannonhalmi bencés rend tudós főlevéltárosának kiváló művét Az elenyészett bencés apátságokat ismerteti.

A **Századok** f. é. 8. füzetében dr. Csánki Dezső parentálja el gróf Teleki Gézát, a M. Tört. Társulat elhunyt elnökét; dr. Áldásy Antal Zsigmond király római császári koronázása c. dolgozatát fejezi be. Fehér Géza Atelkuzu területe és neve címen kezd értekezést, dr. Relkovic Neda A felsőmagyarországi hét alsó bányaváros legrégebbi közgyűlési jegyzőkönyvei c. dolgozatát végzi be. A Történelmi Irodalom rovatban Kovács Ferenc, Szabó Dezső, Zsinka Ferenc, dr. Hóman Bálint, Téglás Gábor irnak könyvismertetések. A folyóiratszemle után Marczali Henrik számol be a londoni nemzetközi történelmi kongresszusról, végül Vámbéry Ármin és gróf Teleki Géza haláláról emlékezik meg a füzet.

A novemberi 9. füzetben Eckhart Ferenc Hiteles helyeink eredete és jelentősége című munkáját közli; dr. Miskolczy István, Bajtay Antal szerepe Erdély köz-

életében e dolgozatba kezd, Fehér Géza befejezi Atelkuzu területe és neve c. értekezését. A történelmi irodalom részben dr. Lukinich Imre ismerteti Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza V. kötetét, Gárdonyi Albert bírálja Bártfai Szabó Lászlónak A gr. Széchenyi család története II. kötetét; dr. Iványi Béla Kempelen: Magyar nemes családok III—VI. köteteit bírálja. Folyóiratszemle, új könyvek után, a tárca Kalászatok a Forgách család történetéhez címen Szerémi (Odescalchi Artúr herceg) tollából olvasunk terjedelmes bírálatot Bártfai Szabó László művéről.

A decemberi 10. füzetben R. Kiss István debreceni akad. tanár Az 1386. évi országgyűlések c. tanulmányát közli, dr. Miskolczy István befejezi Bajtay Antal szerepe Erdély közéletében c. dolgozatát, Kujáni Gábor: A Brodariesok c. családtört. tanulmányt ad. A Történelmi irodalom részben dr. Erdélyi Alajos, dr. Tordai Ányos, Boreiczky Béla és Rácz Lajos irnak bírálatokat új könyvekről. A Tárcában Adlai A. István cikkét: Az első királyi komisszárius a temesi bánóságban, Bártfai Szabó László és dr. Gagyai Sándor könyvismertetésekre adott viszonyválaszait olvassuk.

Közlemények Szepesvármegye Multjából 1913. évi 2—3. füzetében dr. Förster Jenő kartársunk szerkesztésében bő és gazdag tartalommal jelent meg. Dr. Iványi Béla tollából közli a 13 szepesi város állapota 1773-ban c. statisztikai tanulmányt; dr. Gréb Gyula A szepesi hunokról értekezik és nyelvtörténelmi szempontból tárgyalja e kérdést. Dr. Bruckner Győző a zálogba vetett szepesi városok levéltárainak oklevél gyűjteményét (ez alkalommal Poprád városáét) folytatja Pitkó János Szepesváralja ipartörténete a céhbintézmény korában címen mivelődéstörténelmi tanulmányt kezd. A Családtörténet rovatban ifj. Hellebronth Kálmán A Wieland család leszármazását közli; dr. Förster szerkesztő pedig Nemességigazolók perek Szepesvármegye levéltárában c. közlését fejezi be. A kisebb közlések közt dr. Iványi Béla, dr. Förster Jenő, dr. Divéky Adorján, Kemény Lajos és Takács Sándor tollából olvasunk érdekes cikkeket. Könyvszemle, társulati ügyek és hírek zárják be a tartalmas füzetet.

A **Komárom** dr. Alapi Gyula szerkesztésében megjelent 1913. évi III. füzetében Szinnyei József, Komárom nagy szülötte emlékének van szentelve, kiről Erdélyi Pál a kolozsvári egyetemi könyvtár igazgatója, egyetemi tanár ír megleghangu emlékezést; dr. Alapi Gyula Szinnyei életrajzát írta meg, az Irodalom rovatban dr. Sikabonyi Antal, a M. Nemz. Múzeum könyvtárának tisztviselője méltatja Szinnyei emlékét. Dr. Alapi Gyula folytatja e füzetben a komárommegyei boszorkányperek ismertetését.

Szakkérdések és körölvények.

Fogarasi Nagy Pál íróról szóló értekezéshez szükség volna, hogy a nevezett volt-e vármegyei szolgálatban és mikor? A működésére, esetleg családi leszármazására vonatkozó adatokat Pestvármegye levéltárához kéri küldeni a dolgozat írója.

